

RATNI ZLOČIN I ZLOČIN GENOCIDA U AGRESIJI SRBIJE NA REPUBLIKU HRVATSKU 1991...

Vlado Šakić, Slavenka Sedlar, Anka Tojčić

Institut za primijenjena društvena istraživanja
Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

UDK 323.12:341.485(497.5)"199."
355.018-058.65(497.5)"199."
341.845

Pregledni rad

Primljeno: 1. 6. 1993.

Izuzetno okrutan način stradanja civilnog stanovništva u ratnoj agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... (prema još nepotpunim podacima udio civila stradalih u masakrima prema ukupnom broju stradalih civila iznosi 61%), kao i činjenica da su zločini počinjeni na hrvatskim teritorijima na koje Srbija ima teritorijalne pretenzije – temeljem su naše teze da je genocid dio srpske ratne strategije. Kao relevantni izvori podataka u radu su korištene evidencije vladinih institucija (Glavni stožer saniteta Hrvatske vojske i Komisija za postupanje s osobama zarobljenim u ratu protiv Hrvatske) te hrvatski tisak (od 2. svibnja 1991. do ožujka 1993) i manji broj medicinskih publikacija (*Croatian Medical Journal*, War Supplement 1 i 2) i izdanje Hrvatske sveučilišne naklade *Mass Killing and Genocide in Croatia 1991/92*). Podaci o broju stradalih osoba koje iznosimo nisu precizna, kvantitativna slika stanja u ovom trenutku, što i nije bila naša namjera, već su dokumentirana i znanstveno argumentirana ilustracija stradanja hrvatskog pučanstva u razdoblju najjače agresije Srbije na neke hrvatske teritorije koje se željelo osvojiti i etnički očistiti.

Argumente predložene u ovom radu, iako zbog objektivnih razloga nepotpune, smatramo dovoljnim dokazom da je riječ o pokušaju istrebljenja jedne grupe – naroda, odnosno jednog njegovog dijela, na određenom teritoriju, što je u međunarodnim konvencijama nazvano genocidom.

UVODNE NAPOMENE

Ljudska je povijest bremenita (međusobnim) uništavanjima ljudskih skupina. Istodobno, unatoč stalnoj progresiji ratova i uništavanja (vidi Šakić, 1993)¹, najveći broj kultura svojim članovima uporno usađuje snažnu prohibiciju ubijanja. Okrutnost ljudskog ponašanja, posebno u ratu, stoga, često je predmetom nevjericе i sablazni. Socijalni psiholog, koji je najveći dio svog profesionalnog rada posvetio istraživanju ljudske agresivnosti, Leonard Berkowitz (1993), smatra da postojanje agresivnosti nije u suprotnosti s činjenicom da najveći broj ljudi doista ima neagresivne standarde i vrijednosti. Prema tom autoru, dvije su skupine razloga zbog kojih ljudi ne uspijevaju uvijek živjeti u skladu sa svojim vjerovanjima ili vrijednostima:

1. Neagresivni ideali nisu uvijek sasvim na umu: ne mislimo uvijek o vrijednostima i pravilima ponašanja koja nastojimo slijediti. Vjerojatnost da ćemo se ponašati u skladu s neagresivnim vrijednostima bit će veća u situaciji (a) kada se potiče visoka svijest o sebi i (b) kada su u samoj situaciji te vrijednosti izražene.

2. Vlastita se agresivnost ne vidi kao bitno kršenje vlastitih pravila ponašanja. Osnovni mehanizmi koji se u tu svrhu koriste jesu:

(a) *Prebacivanje odgovornosti na druge*; Jedna od racionalizacija koja se najviše upotrebljavala na suđenjima u Nürnbergu od optuženih nacističkih generala bila je da su oni "samo izvršavali naređenja pretpostavljenih". Niti američki vojnici nisu bili imuni od "pokoravanja autoritetu": za pokolj u vijetnamskom selu My Lai koji su izvršili američki vojnici pod njegovim zapovjedništvom, poručnik W. Calley osuđen je pred američkim vojnim sudom. Pred sudom Calley se branio da je samo slijedio naređenja! Stanley Milgram je 60-ih, na Sveučilištu Yale, izveo niz eksperimenata, istražujući upravo fenomen poslušnosti autoritetu, u kojima je pokazao kako je većina ispitanika, prosječnih Amerikanaca, spremna poslušati autoritet i kad to znači ozbiljno nanošenje bola drugoj osobi. Zaključujući o rezultatima svojih istraživanja, Milgram kaže: "... I što smo vidjeli? ... Sposobnost čovjeka da odbaci vlastitu humanost, što je izvjesno da će učiniti kada svoju individualnost stopi s većom institucionaliziranom strukturom" (prema Berkowitz, 1993). Ljudi su poslušni jer su, poput većine nas, kondicionirani da slušaju naređenja izdata od nadređenih koje smatraju legitimnim autoritetima.

(b) *Difuzija odgovornosti*; Primjer u kojem bi ovaj mehanizam mogao biti operativan je streljački vod: ukoliko su kolektivno odgovorni za smrt žrtve, manji je pojedinačni osjećaj krivnje, smanjuje se potreba da se zbog straha suzdrže od nasilja i lakše pristaju na čin pogubljenja koji možda sami, na svoju ruku, nikad ne bi poduzeli. Isti mehanizam prisutan je u svakom grupnom nasilju.

1

Rad je bio dostupan u rukopisu.

(c) *Dehumanizacija žrtve*; žrtvi se odriču ljudske kvalitete, tako da ju se doživljava kao da nije "stvarna osoba", "netko kao ja", tko je povrijeđen ili ubijen. Zbog toga izostaje osjećaj krivnje i inhibicija agresije kod napadača. (Berkowitz, 1993)

Istražujući slučajeve ekstremne destruktivnosti poput holokausta, genocida Armenaca u Turskoj, "autogenocida" u Kambodži i "nestanaka" u Argentini, Ervin Staub, psiholog, postavio je koncept mogućih uzroka genocida i masovnih ubojstava. To je u osnovi motivacijski, probabilistički koncept kojega je shema prikazana u tablici 1. Prema njemu, genocid nije uzrokovan niti jednim faktorom pojedinačno, već nastaje iz "geštalta". Koncept bismo mogli sažeti kako slijedi: teški životni uvjeti i određene karakteristike kulture mogu generirati psihološke procese i motive koji mogu jednu grupu okrenuti protiv druge grupe. Odmičući na "kontinuumu destrukcije", napadač se, kao pojedinac i kao grupa, mijenja; male, naizgled beznačajne radnje mogu pojedinca uvući u destruktivni sustav: primjerice, prihvaćanje privilegija koje takav sustav osigurava ili čak korištenje nekog propisanog pozdrava – kao "Heil Hitler". Početni potezi, koji nanose drugima tek ograničenu štetu, rezultiraju psihološkim promjenama koje omogućavaju daljnje destruktivno ponašanje (Staub, 1991).

Sociološke teorije 20. stoljeća objašnjavaju genocid u okvirima postojećih općih teorija društava. Genocid se tako objašnjava biološkom prirodom čovjeka i instinktivnom ljudskom agresijom čije nezadovoljenje rezultira izljevima nasilja (Lorenz); prirodom društva koje funkcionira po principima samoregulacije, kojom se smanjuje višak pučanstva (Rubenstein), a društvo dovodi u ravnotežu (Dardian) ili, pak, iz interesnih sfera određenih društvenih grupa (kolonizatora) koje održavaju vlast stalnim terorom i masakrima civilnog pučanstva u osvojenim zemljama (Sartre, prema Kuper, 1993).

Među središnje dileme na koje su pokušali odgovoriti sociolozi, pripada i pitanje o porijeklu konflikta: da li je on utemeljen u psihologiji pojedinca ili u karakteru društva koje proizvodi sukob? Adorno i Jaerish u radu "Bilješke o socijalnom konfliktu danas" smatraju da se ratovi, kao najekstremniji oblici sukoba ne mogu objašnjavati psihološkim reakcijama pojedinaca (koje, po njima, imaju tek sekundarni značaj) i podložni su društvenoj strukturi. "I diktator, koji stvarno može odlučivati o životu i smrti, vezan je u svojim političkim odlukama za šanse i alternative s kojima je konfrontiran. Psihološko promatranje dopušta prije pretpostavku da on svoje instinkte i nagone stavlja u službu političkih ciljeva, nego da oni stvarno zavise od njegovih instinkata i nagona." (Adorno, 1990).

No, iako se za većinu analiza teško može reći da nadilaze parcijalne znanstvene poglede, to svakako nije razlog da se odustane od pokušaja znanstvenog objašnjavanja ratovanja. Svako opisivanje masovnih zločina ili genocida kao neshvatljivog zla zapravo je romantiziranje zla koje time dobiva mitske dimenzije i obeshrabruje realistično razumijevanje nužno za djelotvoran rad za svijet bez genocida, masovnog ubijanja i torture (Staub, 1991).

Analizirajući tako pojedinačne slučajeve, znanstvenici nastoje doći do općenitih zaključaka o fenomenu rata, koji bi trebali, barem donekle, omogućiti razumijevanje, predviđanje i prevenciju sličnih sukoba.

Tablica 1

Shema nastanka i motivacijskih izvora zločina

Okolinski i kulturni uvjeti ¹	Motivacijske posljedice	Psihološke i biheioralne metode za zadovoljenje motiva
<i>A) Teški životni uvjeti</i>		+
Ekonomski problemi (inflacija depresija i slično); raširenost političkog, kriminalnog i drugih oblika nasilja, uključujući rat; brze promjene tehnologije, socijalnih institucija, vrijednosti, načina života; socijalna dezorganizacija.	1. Nasilje i odmazda (hostilna agresija) 2. Obrana fizičke osobnosti (physical self) 3. Motivacija da se savladaju prepreke, da se ispune očekivanja i ostvare ciljevi	Nasilje, agresija Bijeg, neagresivna samoobrana; podređivanje ili odustajanje Instrumentalizirana agresija, konstruktivne (individualne ili grupne) akcije
Doživljaj napada ili prijetnje po život, fizičku sigurnost, materijalno blagostanje; ostvarenje ciljeva i očekivanja; način života, vrijednosti (osobnost u psihološkom smislu), slika o svijetu i shvaćanje realnosti	4. Obrana ili uzdizanje vlastite osobe u psihološkom smislu (slike o sebi, načina života, vrijednosti); želja da se odrekne mučnog	Omalovažavanje, traženje žrtvenog jarca, potcjenjivanje drugih zlostavljanjem ili agresijom; predavanje sebe novoj grupi ili vodi; usvajanje nove ideologije; konstruktivno djelovanje u smislu promjene
	5. Težnja za osjećajem efikasnosti, moći, kontrole	Isto kao 4.
<i>B) Kulturalne i individualne predispozicije</i>		
Self-koncept, ciljevi, vrijednosne orijentacije, diferencijacija unutar i izvan grupe prema autoritetu; monolitna nasuprot pluralističkoj kulturi; ideologije na pomolu, kulturalna agresivnost i drugo	6. Motivacija da se zaštiti i uzdigne društveni identitet (društveni self-koncept)	Zaštita i uzdizanje vlastite grupe, djelomično i omalovažavanjem drugih grupa; pridruživanje novoj grupi; vidjeti isto pod br. 4.
	7. Motivacija za usvajanjem novog shvaćanja svijeta i sebe u svijetu	Prihvatanje ideologije; pridruživanje novoj grupi; djelovanje radi uzdizanja i zaštite stare grupe
<i>C) Socijalno-politička organizacija</i>		
Autoritaran ili totalitaran sustav; diskriminirajuće socijalne strukture (nasuprot onih koje promoviraju kooperaciju, harmoniju i altruizam); institucije s potencijalom za izvršenje zločina	8. Motivacija za obnavljanjem nade ⁹ . Potreba za osjećajem povezanosti s drugim ljudskim bićima	Predavanje novoj grupi ili vodi; prihvaćanje ideologije; konstruktivno mijenjanje Pridruživanje grupi; zagovaranje zajedničkih ciljeva; stvaranje snažne grupne kohezije pronalaženjem žrtvenog jarca; stvaranje osjećaja grupne ugroženosti
	10. Poslušnost autoritetu	Pokoravanje autoritetu, agentno stanje

¹ Teški životni uvjeti, kulturalne i individualne predispozicije, organizacija društva, prikazani u prvom stupcu, zajednički utječu na stvaranje motiva, prikazanih u drugom stupcu. Posljednja dva čimbenika osobito važna pri odabiranju metoda za zadovoljavanje tih motiva, prikazana su u trećem stupcu.

Unatoč nastojanju da se znanstveno odrede neke pravilnosti koje prethode i prate ratovanja, činjenica je kako nije zabilježen slučaj da je na znanosti utemeljeno predviđanje rata prihvaćeno kao osnova političke akcije usmjerene

na prevenciju rata. Razlog tome treba tražiti u odnosu znanosti i politike, odnosno znanosti i društva.

Kada znanstvenici i prepoznaju elemente na osnovi kojih se može predvidjeti neki rat, odluka o ratu, kao i odluke o prevenciji, donose se u političkim centrima moći kako na razini pojedinih država, tako i na razini međunarodne zajednice.

U tom kontekstu vrijedno je spomenuti da je i prije srpske agresije na Hrvatsku, grupa hrvatskih znanstvenika predviđjela, na osnovi dvjestogodišnje velikosrpske ideje, rat kao izvjestan, no to nije bitnije utjecalo na tijek zbivanja (Vidi Skupina autora: "Izvori velikosrpske agresije" 1990).

Razlozi ignoriranja znanosti u tom su smislu višeznačni i nije svrha ovoga rada detaljnije se time baviti, ali dio se svakako odnosi na koliziju znanstvenih metoda, ciljeva i rezultata s jedne, i političke pragmatike s druge strane.

Međunarodno-pravne definicije ratnih zločina i zločina genocida

Osim pojedinačnih napora znanstvenika koji bi trebali doprinijeti predviđanju, kontroli i prevenciji ratne agresije, masovnih ubojstava ili genocida, međunarodna zajednica nastoji isto postići pravnim normama.

Statut Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu 1946. godine u članku 6. navodi: "Sud ustanovljen Sporazumom spomenutim u članku 1. ovoga statuta, za suđenje i kažnjavanje glavnih ratnih zločinaca europskih sila Osovine, ovlašten je da sudi i kazni sve osobe koje su kao pojedinci ili u svojstvu članova organizacija, djelujući u interesu europskih zemalja Osovine, izvršile bilo koji od slijedećih zločina:

Slijedeća djela, ili bilo koje od njih, jesu zločini koji padaju pod nadležnost Suda i povlače za sobom individualnu odgovornost:

(a) Zločin protiv mira, poimence: planiranje, pripremanje ili poduzimanje agresivnog rata ili rata kršenjem međunarodnih ugovora, sporazuma ili jamstava, ili sudjelovanje u zajedničkom planu ili zavjeri radi izvršenja nekog od navedenih djela.

(b) Ratni zločini, poimence: kršenje zakona i običaja rata. Ta kršenja uključuju, ali se ne ograničavaju na, ubojstvo, zlostavljanje ili deportaciju na robovski rad ili u bilo koju drugu svrhu civilnog stanovništva okupiranoga područja ili na okupirano područje, ubojstvo ili zlostavljanje ratnih zarobljenika ili osoba na moru, ubijanje talaca, pljačkanje javne ili privatne imovine, obijesno razaranje gradova ili sela ili vojnom potrebom neopravdano pustošenje.

(c) Zločini protiv čovječnosti, poimence: ubojstvo, istrebljenje, porobljavanje, deportacija i ostala nečovječna djela počinjena prema bilo kojem civilnom stanovništvu prije ili u vrijeme rata, ili progoni iz političkih, rasnih ili vjerskih razloga počinjeni u izvršenju nekog zločina ili u svezi sa zločinom pada pod sudbenost Suda, bez obzira na to predstavlja li to kršenje unutarnjeg prava zemlje u kojoj su počinjeni.

Vođe, organizatori, podstrekači i ostali koji su sudjelovali u razradi ili izvršenju zajedničkog plana ili zavjere da se počini bilo koji od navedenih zločina, odgovorni su za sva djela što su ih bilo koje osobe počinile u izvršenju toga plana.

U članku 7. se kaže: Službeni položaj optuženika, bilo kao državnih poglavara ili visokih funkcionara, neće se smatrati razlogom za oslobađanje ili ublažavanje kazne." (International Law, 1987)

Još 1933. pravnik Raphael Lemkin započeo je stvaranje onoga što će 15 godina kasnije postati Konvencija o genocidu. U svojoj studiji vladavine sila Osovine u okupiranoj Europi, on je predložio izraz "genocid" za uništavanje nacije ili etničke skupine, složenicu od grčke riječi genos (rasa, pleme) i latinske riječi cide (ubijanje). Kao rezultat njegovih nastojanja Ujedinjeni narodi (GSUN) 11. prosinca 1946. donijeli su Rezoluciju, a potom, 9. prosinca 1948, i Konvenciju o genocidu, u kojoj se kaže:

"Stranke ugovornice, uzimajući u obzir da je Generalna skupština Ujedinjenih naroda, Rezolucijom 96 (1) od 11. prosinca 1946, izjavila da je genocid zločin prema međunarodnom pravu, protivan duhu i ciljevima Ujedinjenih naroda i da ga civilizirani svijet osuđuje; priznajući da je u svim razdobljima povijesti genocid prouzročio velike gubitke čovječanstva; uvjereni da je potrebna međunarodna suradnja da bi se čovječanstvo oslobodilo tog groznog zla; slažu se o ovome:

Članak 1: Stranke ugovornice potvrđuju da je genocid, bez obzira da li je izvršen u vrijeme mira ili rata, zločin prema međunarodnom pravu i obvezuju se da će ga sprečavati i kažnjavati.

Članak 2: U ovoj konvenciji genocid je bilo koje od slijedećih djela, počinjeno s namjerom da se potpuno ili djelomično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina: (a) ubojstvo članova neke skupine; (b) nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede članovima skupine; (c) namjerno podvrgavanje skupine takvim uvjetima života koji bi trebali dovesti do njezina potpunog ili djelomičnog uništenja; (d) nametanje takvih mjera kojima se želi spriječiti rađanje u okviru skupine; (e) prisilno premještanje djece iz jedne skupine u drugu.

Članak 3: Kažnjiva će biti slijedeća djela: (a) genocid; (b) zavjera da se izvrši genocid; (c) neposredno i javno poticanje da se izvrši genocid; (d) pokušaj da se izvrši genocid; (e) sudjelovanje u genocidu.

Članak 4: Kaznit će se osobe koje su izvršile genocid ili bilo koje drugo djelo nabrojeno u članku 3, bez obzira jesu li one rukovoditelji, funkcionari ili obični pojedinci."

U članku 6. navodi se i da će "... osobama optuženim za genocid... suditi nadležni sud države na čijem je teritoriju djelo počinjeno, ili za to nadležan međunarodni krivični sud." Takav sud nije ustanovljen. No, iako Generalna skupština Ujedinjenih naroda nije međunarodno zakonodavno tijelo, ona jest najautoritativniji organ za interpretaciju stavova svjetske zajednice. Proglašavanje genocida međunarodnim zločinom (zločinom protiv čovječanstva) od strane tog tijela uvjerljiv je dokaz da su načela koja su u osnovi

Konvencije o genocidu "... načela priznata od civiliziranih naroda koja obvezuju države čak i izvan svakog ugovornog odnosa. (...) Stoga je i genocid zločin sam po sebi i po svojim posljedicama – jer uskraćuje pravo na opstanak čitavim ljudskim skupinama bez osobne krivnje njihovih pripadnika – a ne zato što ga neko pozitivno pravno pravilo, na koje su države dale svoj pristanak, zabranjuje ili ne." (International Law, 1987)

Kod sankcioniranja zločinâ koji predstavljaju kršenje međunarodnog prava i normi, nailazi se na brojne poteškoće. Ovdje nećemo ulaziti u rasprave o odnosu međunarodnog prava i pravnog suvereniteta država i slično, već napominjemo da i sama brojnost interpretacija i upotreba termina "genocid" odražava dio tih poteškoća.

Primjerice, Staub je u svojim analizama razlikovao genocid od masovnih ubojstava. U svojoj studiji on pod genocidom podrazumijeva pokušaj istrebljenja rasne, etničke, kulturne ili političke skupine, bilo direktno, kroz ubojstva ili indirektno, stvaranjem uvjeta koji dovode do uništenja skupine. Masovno ubojstvo znači, prema Staubu, ubijanje članova grupe bez namjere da se uništi cijela skupina ili ubijanje velikog broja ljudi bez precizne definicije skupne pripadnosti (Staub, 1991).

Mišljenja smo da se i njegova definicija masovnih ubojstava u svom prvom dijelu preklapa s definicijom genocida prema međunarodnoj Konvenciji o genocidu.

Smatramo da je u suštini Konvencije princip zaštite skupine te je jasna definicija skupne pripadnosti žrtava ono što razlikuje genocid od masovnih ubojstava i izdvaja ga iz kategorije, međunarodnim pravom posebno definiranih, ratnih zločina. Tim smo se principom rukovodili upotrebljavajući termin "genocid" i u ovom radu.

U ovom radu nismo posebno analizirali protjerivanje pučanstva s okupiranih hrvatskih teritorija, premda je ono, prema Konvencijama, sastavni dio genocida. To je, naime predmet posebnog rada (Šakić, Raboteg-Šarić, Brajša-Žganec, 1993) u sklopu istog projekta.

Ovdje treba naglasiti da broj žrtava ne može biti kriterijem pri definiranju genocida. Upravo je odabir žrtava isključivo prema skupnoj pripadnosti ono što zločin čini genocidom. Pitanje je tek progresije rata da li će broj u konačnici obuhvatiti cijelu skupinu ili tek njen manji dio.

Cilj rada

Prethodno izložena argumentacija dopušta nam da postavimo pitanje jesu li zločini počinjeni u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku sporadični i rezultat ratne situacije koja je "izmakla kontroli" ili je riječ o smišljenoj, planiranoj zločinačkoj strategiji u kojoj je istrebljenje jedne skupine (odnosno dijela te skupine na određenom teritoriju), dakle – genocid, instrumentaliziran poput topovske municije (vidi Šakić, 1993). U ovom radu pokušat ćemo dati argumentiran, dijelom i dokumentiran odgovor na to pitanje. Taj je odgovor pouzdan onoliko koliko su pouzdani podaci koji su do sada prikupljeni i onoliko

koliko je dokumentiranje ograničeno opsegom i prirodom ove publikacije. Ovaj rad nema pretenziju odgovoriti na pitanje o korijenima zločina, genocida i masovnih ubojstava, nema elaboracije psihologije zločinaca, vođa, niti analize kulturno-društvenih i situacijskih uvjeta kao faktora geneze zločina. Takve analize svakako bi bile vrijedne i izvjesno jesu predmet našeg interesa: rad koji je pred Vama tek je produkt jedne etape obuhvatnijeg istraživanja, tijekom koje smo nastojali što točnije "snimiti" činjenice, tj. prikupiti sve relevantne podatke na temelju kojih bi bile moguće još pouzdanije analize. Ipak, i na osnovi predočenih činjenica, smatramo da je ovaj rad doprinos preveniranju mogućih političkih manipulacija žrtvama srpske agresije na Hrvatsku 1991... i pogrešnih atribucija uzroka rata (vidi Šakić, 1993).

METODA PRIKUPLJANJA I PRIKAZ PODATAKA

Prikupljanje podataka

U Republici Hrvatskoj evidentiranjem žrtava rata bavi se više institucija i svakako je radi obuhvatne analize potrebna sistematizacija svih podataka.

Postoji velik broj vladinih i nevladinih institucija koje se bave evidentiranjem žrtava rata za svoje specifične potrebe. Za potrebe ovoga rada u obradi su nam bili prioritetni podaci onih institucija koje po svojem ustroju nisu ograničene na specifičnu populaciju, već sustavno registriraju sve u ratu stradale osobe. To su:

1. Glavni stožer saniteta Hrvatske vojske, koji pri Ministarstvu zdravlja Republike Hrvatske od početka agresije evidentira sve civilne i vojne žrtve koje su prošle ambulantnu, bolničku, ili forenzičnu obradu – obrađeni podaci evidentirani su od početka rata do kolovoza 1992;
2. Komisija za postupanje s osobama zarobljenim u ratu protiv Hrvatske, Vlade Republike Hrvatske, koja od listopada 1991. prikuplja podatke o nestalim, zarobljenim, razmijenjenim i oslobođenim civilima i pripadnicima oružanih snaga Republike Hrvatske. Podaci obrađeni u ovom radu odnose se na razdoblje do lipnja 1992.

Također, kao važan izvor podataka – ne toliko prikladan za poimeničnu evidenciju žrtava rata, koliko za evidenciju mjesta masovnih zločina – analizom je obuhvaćen i hrvatski tisak u razdoblju od 2. svibnja 1991. (stradanje pripadnika MUP-a u Borovom Selu) do ožujka 1993. godine. Do sada su obrađeni, i u ovom radu uključeni, podaci iz *Večernjeg lista*, *Slobodne Dalmacije* i *Nedjeljne Dalmacije* te iz *Karlovačkog tjednika*. U tijeku je obrada i drugih lokalnih listova ratom zahvaćenih područja kao i drugih tiražnijih tjednika i dnevnika (primjerice *Glas Slavonije*) na osnovi kojih će biti provedene daljnje analize. Iz tiska su evidentirani svi podaci objavljeni o žrtvama rata bez obzira da li se radilo o poimeničnom navođenju žrtava (uključujući i osmrtnice) ili se donosio samo ukupan broj stradalih osoba. Podaci su unošeni u zasebne, za tu svrhu konstruirane, baze.

U obradu smo uključili i *Croatian Medical Journal*, War Supplement 1 i 2, kao i izdanje Hrvatske Sveučilišne Naklade *Mass Killing and Genocide in Croatia 1991/92*, koji su na sličan način kao i dnevni i tjedni tisak poslužili u svojevrsnoj "rekonstrukciji" zločina tijekom agresije Srbije na Republiku Hrvatsku 1991...

Obrada i prikaz podataka

Podaci Glavnog stožera saniteta Hrvatske vojske organizirani su u bazu podataka (korišten je program dBase III+ kao i za podatke Komisije Vlade Republike Hrvatske). Prikaz podataka predviđenih za identificiranje i opis svakog stradalog dat je u tablici 2.

Tablica 2

Podaci predviđeni za identifikaciju i opis stradalih u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... i postotak raspoloživih podataka evidentiranih pri GSSHV do kolovoza 1992.

VRSTA PODATAKA	Udio raspoloživih podataka
Prezime ime	100%
JMBG	0%
Datum rođenja	88%
Mjesto rođenja	11%
Prebivalište	58%
Datum zaposlenja	1%
Mjesto zaposlenja (status u ratu)	100%
Bračno stanje	2%
Datum stradanja	92%
Mjesto stradanja	77%
Dijagnoza	81%
Oblik ranjavanja	28%
Mjesto hospitalizacije	89%
Kamo je upućen	7%
Regija	100%
Stanje ispitanika	100%

Iz tablice je vidljivo koliko su ti podaci manjkavi. Međutim, mnogi od predviđenih podataka za potrebe ovoga rada nisu relevantni. Nas je prije svega zanimao broj stradalih civila s pojedinih područja Republike Hrvatske, njihova narodnost i način na koji su u ratu stradali. No, i pregledom triju sumarnih tablica (tablice 3,

4, 5), vidljivo je da je velikom broju stradalih osoba nepoznato čak i mjesto stradanja. Takvi očiti fizički nedostaci podataka nisu i jedini nedostaci raspoloživih baza. Budući da se bitan dio naše obrade podataka sastojao upravo u obuhvatnim, ali istovremeno i skrupuloznim, korekcijama *unos*a podataka, korigirani su toponimi i brisani ponovljeni unosi istih podataka (koliko je uopće detektiranje takvih podataka bilo moguće, budući da su "tipfeleri" otkrivani tek uspoređivanjem podataka iz svih izvora koji su različitih opsega – vidjeti sumarne tablice). Takve korekcije ne moraju biti od osobitog statističkog značaja, tj. ne moraju bitno utjecati na konačnu kvantitativnu sliku stradanja u Hrvatskoj, ali činilo se vrijednim već na početku ispraviti one pogreške za koje imamo dovoljno činjenične potkrepe.

Nažalost, takav pristup ponešto usporava rad, tako da za sada u obradu nisu ušli, svakako relevantni, podaci Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, kao i podaci koje je Biskupska konferencija prikupila od župnih ureda ratom zahvaćenih područja.

Obradeni podaci prikazani su u pojedinačnim sumarnim tablicama za svaki izvor (tablice 3, 4, 5), a zatim su iz ukupnih podataka izdvojeni i prikazani podaci o stradalima samo na području onih općina koje su:

(a) bile ili su i sada potpuno okupirane od države Srbije (Beli Manastir, Vukovar, Knin, Kostajnica, Dvor, Glina, Vojnić, Vrginmost, Slunj, T. Korenica, Gračac, D. Lapac, Obrovac). (b) bile su ili su i sada djelomično okupirane (Osijek, Vinkovci, N. Gradiška, Pakrac, Novska, Grubišno Polje, Daruvar, Slatina, Sisak, Petrinja, Karlovac, D. Resa, Ogulin, Otočac, Gospić, Zadar, Benkovac, Drniš, Šibenik, Sinj, Dubrovnik) (prema Šterc, Pokos 1993). Ti podaci prikazani su u tablicama 6-15.

Konačno, u pregledu (str. 10-28) je dana nepotpuna kronologija stradanja civilnog stanovništva u masakrima počinjenim u ratu protiv Hrvatske. Za svako mjesto gdje je počinjen takav zločin navedeni su slijedeći podaci:

1. općina u kojoj se nalazi;
2. narodnosni sastav stanovništva prije rata (prema popisu 1991);
3. broj stradalih. Taj broj uključuje ranjene (preživjele) i ubijene u masakru. Naveden je često raspon mogućeg broja, budući da se velik broj mjesta još uvijek nalazi pod okupacijom i u njih pristup nije moguć, a tijela žrtava, o čijem broju izvori daju različite podatke i o kojima preživjeli svjedoče, nisu predana hrvatskim vlastima. U tim slučajevima, ako su žrtve evidentirane pri Glavnom stožeru saniteta Hrvatske vojske, taj je broj uzet kao početak raspona. Na drugom kraju raspona najčešće se nalaze procjene mogućeg broja žrtava objavljene u tisku. Naglašavamo da na osnovi različitih navoda o broju žrtava nismo davali vlastitu procjenu broja žrtava masakra, već smo jednostavno uzeli najveći broj naveden u nekom od izvora. U slučajevima kada pri Glavnom stožeru saniteta žrtve uopće nisu evidentirane (slučajevi kada tijela žrtava nisu bila dostupna ili nisu identificirana, ili su učinjeni propusti kod bilježenja, odnosno žrtve nisu zabilježene), početni broj u rasponu najmanji je broj objavljen u bilo kojem od izvora;

4. broj ubijenih (vrijedi isto glede raspona);
5. narodnost ubijenih (gdje je poznata);
6. godine starosti ubijenih (gdje su poznate) i
7. opis stradanja – zasniva se na forenzičnim, odnosno obdukcijским nalazima koji su bili dostupni ili novinskim izvješćima, odnosno iskazima očevidaca objavljenim u nekom od izvora.

Nepotpuna kronologija stradanja civilnog stanovništva u masakrima počinjenim tijekom agresije Srbije na Republiku Hrvatsku 1991.²

Tablica 3

Broj mrtvih i ranjenih osoba, prema statusu u ratu, stradali u agresiji Srbije na Hrvatsku 1991... prema evidenciji GSSHV do kolovoza 1992.

NAČIN STRADANJA	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
MRTVI/PM	1124	228	247	75	42	1515	48	5	21	1	9	0	3317
RANJENI/PM	6569	2109	1532	304	141	4266	302	22	6	3	14	0	15279
UKUPNO/PM	7693	2337	1779	379	183	5781	350	27	27	4	23	0	18596
MRTVI/NM	233	19	32	9	9	249	9	0	1	1	8	0	571
RANJENI/NM	2544	365	452	65	48	1269	79	3	1	0	14	64	4908
UKUPNO/NM	2777	384	484	74	57	1518	88	3	2	1	22	64	5479
UKUPNO MRTVIH	1375	247	279	84	51	1764	57	5	22	2	17	0	3888
UKUPNO RANJENIH	9113	2427	1984	369	189	5535	381	25	7	3	28	64	20187
UKUPNO	10470	2721	2263	453	240	7299	438	30	29	5	45	64	24075

1. ZNG	5. JNA	9. Novinari
2. Rezervni sastav ZNG	6. Civilni odrasli	10. Svećenici
3. MUP	7. Civilni djeca	11. Teroristi
4. Rezervni sastav MUP-a	8. Medicinsko osoblje	12. Nepoznato
		13. Ukupno

Napomena:

PM – poznato mjesto stradanja
 NM – nepoznato mjesto stradanja

2

U ovu nepotpunu kronologiju ušla su samo ona mjesta za koja su u izvorima bili dostupni podaci o načinu stradanja, a izostavljena su mjesta za koja je bio poznat samo podatak o broju žrtava. Stoga je ukupni broj mjesta u kojima su počinjeni masakri manji od onoga koji je obuhvaćen sumarnim tablicama 6-10 (izvori *Mass Killing...* i tisak obuhvaćaju samo civile stradale u masakrima).

Tablica 4

Broj nestalih i zarobljenih osoba, prema statusu u ratu, u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... prema podacima Vladine komisije za postupanje s osobama zarobljenim u oružanim sukobima u Republici Hrvatskoj prikupljenim do lipnja 1992.

NAČIN STRA-DANJA	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Nestali/pm	2459	4	3	0	22	223	729	36	770	4246
Zarobljeni/pm	633	4	2	1	12	160	614	10	215	1651
Razmijenjeni/pm	12	2	0	0	0	142	122	0	28	306
Oslobođeni/pm	6	0	0	0	0	0	0	0	8	14
Ubijeni/pm	0	0	0	0	0	2	1	0	2	5
UKUPNO/pm	3110	10	5	1	34	527	1466	46	1023	6222
Nestali/nm	696	7	2	0	2	183	612	23	2236	3761
Zarobljeni/nm	281	2	0	0	3	62	431	4	1157	1940
Razmijenjeni/nm	93	10	2	0	0	2	7	0	335	449
Oslobođeni/nm	4	0	0	0	0	2	2	0	352	360
Ubijeni/nm	1	0	0	0	0	1	9	0	76	87
UKUPNO/nm	1075	19	4	0	5	250	1061	27	4156	6597
Ukupno nestalih	3155	11	5	0	24	406	1341	59	3006	8007
Ukupno zarobljenih	914	6	2	1	15	222	1045	14	1372	3591
Ukupno razmijenjenih	105	12	2	0	0	144	129	0	363	755
Ukupno oslobođenih	10	0	0	0	0	2	2	0	360	374
Ukupno ubijenih	1	0	0	0	0	3	10	0	78	92
UKUPNO	4185	29	9	1	39	777	2527	73	5179	12819

1. Civili

2. Medicinsko osoblje

3. Svećenici

4. Novinari

5. Civilna zaštita

6. MUP

7. HV

8. JNA

9. Nepoznat status

10. Ukupno

Napomena:

pm – poznato mjesto stradanja

nm – nepoznato mjesto stradanja

Tablica 5

Sumarni pregled stradalih u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... prema podacima iz tiska

NAČIN STRADANJA	Civili	Medicinsko osoblje	Svećenici	Novinari	Stranci	Civilna zaštita	HV	Nepoznato	UKUPNO
Stradali/pm	415	2	1	9	5	13	148	125	801
Ubijeni/pm	328	1	1	7	2	7	92	82	520
Stradali/nm	94	0	0	8	2	0	145	99	348
Ubijeni/nm	39	0	0	3	0	0	63	4	109
UKUPNO STRADALIH	509	2	1	17	7	13	293	224	1066
UKUPNO UBIJENIH	367	1	1	10	2	7	155	86	630

Napomena:

pm – poznato mjesto stradanja
nm – nepoznato mjesto stradanja

– za dvije osobe među civilima, za jednu osobu koja se vodi kao HV i za jednu osobu čiji status u ratu nije poznat, nema podataka o načinu stradanja, ali se vode u ukupnom broju stradalih

U tablicama 6 – 10 prikazan je broj ubijenih i ranjenih civila stradalih u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... po regijama i općinama Hrvatske prema evidenciji Glavnog stožera saniteta Hrvatske vojske (do kolovoza 1992) i prema podacima objavljenim u tisku (izdanje Hrvatske sveučilišne naklade "Mass Killing and Genocide in Croatia 1991/92" i dnevni tisak)

Tablica 6

Broj ubijenih i ukupno stradalih civila prema podacima triju izvora iz općina s područja južne Hrvatske

OPĆINA	IZVOR 1: GSSHV		IZVOR 2: "Mass Killing"	IZVOR 3: Tisak	
	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila	Broj ubijenih civila	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila
BENKOVAC	30	48	32	45	50
BIOGRAD	2	5	0	2	2
DRNIŠ	13	40	13	12	14
DUBROVNIK	45	281	0	23	24
KNIN	1	28	7	4	4
OBROVAC	15	23	11	20	20
SINJ	4	17	0	2	3
ŠIBENIK	25	117	12	17	17
ZADAR	105	235	55	22	31
UKUPNO	240	794	130	147	165

Tablica 7**Broj ubijenih i ranjenih civila prema podacima triju izvora iz općina s područja Korduna i Like**

OPĆINA	IZVOR 1: GSSHV		IZVOR 2: "Mass Killing"	IZVOR 3: Tisak	
	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila	Broj ubijenih civila	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila
DUGA RESA	6	46	5	4	4
GOSPIĆ	19	82	32	9	16
GRAČAC	6	10	5	5	5
KARLOVAC	46	213	48	8	16
OGULIN	45	78	50	0	1
OTOČAC	10	51	39	6	7
SLUNJ	3	9	10	0	0
T. KORENICA	1	13	20	5	6
UKUPNO	136	502	209	37	55

Tablica 8**Broj ubijenih i ukupno stradalih civila prema podacima triju izvora iz općina s područja Banije**

OPĆINA	IZVOR 1: GSSHV		IZVOR 2: "Mass Killing"	IZVOR 3: Tisak	
	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila	Broj ubijenih civila	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila
DVOR	0	0	43	4	4
GLINA	9	32	10	6	12
H. KOSTAJNICA	3	15	55	19	20
PETRINJA	32	105	67	12	34
SISAK	36	168	2	0	14
VOJNIĆ	0	2	0	0	0
VRGINMOST	0	24	0	2	8
UKUPNO	80	346	177	45	92

Tablica 9

Broj ubijenih i ukupno stradalih civila prema podacima iz triju izvora iz općina s područja zapadne Slavonije

OPĆINA	IZVOR 1: GSSHV		IZVOR 2: "Mass Killing"	IZVOR 3: Tisak	
	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila	Broj ubijenih civila	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila
DARUVAR	27	104	0	6	12
GRUBIŠNO POLJE	6	38	27	0	0
NOVA GRADIŠKA	9	81	0	7	7
NOVSKA	1	36	0	0	0
ORAHOVICA	5	20	6	0	0
PAKRAC	18	87	3	3	4
POŽEGA	0	8	3	0	0
SLATINA	62	88	59	36	36
UKUPNO	128	462	98	52	59

Tablica 10

Broj ubijenih i ukupno stradalih civila prema podacima triju izvora iz općina s područja istočne Slavonije i Baranje

OPĆINA	IZVOR 1: GSSHV		IZVOR 2: "Mass Killing"	IZVOR 3: Tisak	
	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila	Broj ubijenih civila	Broj ubijenih civila	Ukupno stradalih civila
BELI MANASTIR	12	40	72	33	34
OSIJEK	194	1095	3	7	7
VINKOVCI	295	753	47	6	6
VUKOVAR (bez grada)	62	110	149	76	91
VUKOVAR-grad	444	1344	408 (918)	?	?
UKUPNO	1007	3342	679 (1189)	122+?	138+?

NAPOMENA: Razlozi velikim razlikama u brojevima žrtava utvrđenim obradom podataka triju izvora su sljedeći:

1. Glavni stožer saniteta Hrvatske vojske evidentira *samo one žrtve koje su prošle bolničku obradu*
2. Knjiga "Mass Killing and Genocide in Croatia 1991/92" uključuje i *procjene* broja žrtava prema iskazima svjedoka, ali donosi *samo* podatke o civilima stradalim u *masovnim ubojstvima odnosno žrtvama genocida* (nisu uključeni, primjerice, civili stradali u bombardiranju ili topničkim napadima na gradove)
3. Tisak po svojoj prirodi nije medij zadužen za preciznu evidenciju žrtava rata. Brojevi koje donosimo u tablicama odnose se na sve pojedinačne civilne žrtve zabilježene u obrađenom tisku. Ti brojevi *ne uključuju procjene* broja žrtava koje su za pojedine općine ili mjesta tisku bile objavljene. Takve su procjene zabilježene samo u "Kronologiji" (vidi pregled na str...), dakle, samo kada su se odnosile na mjesta masovnih pogubljenja civila.

Za općinu Vukovar iz tiska nisu uzeti podaci, jer je stradanje toga grada predmetom posebne analize koja je u tijeku.

Tablica 11

Broj nestalih i zarobljenih osoba prema statusu u ratu iz općina s područja južne Hrvatske – Dalmacije

NAČIN STRADANJA	NESTALI				ZAROBLJENI				UKUPNO			
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
OPĆINA	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Benkovac	11	0	13	24	3	3	0	6	14	3	13	30
Drniš	119	4	12	135	12	4	7	23	131	8	19	158
Dubrovnik	15	11	4	30	3	10	2	15	18	21	6	45
Knin	1	6	3	10	2	1	2	5	3	7	5	15
Obrovac	8	0	13	21	0	0	4	4	8	0	17	25
Sinj	4	2	9	15	1	0	4	5	5	2	13	20
Šibenik	3	2	2	7	1	0	1	2	4	2	3	9
Zadar	26	11	59	96	17	15	4	36	43	26	63	132
UKUPNO	187	36	115	338	39	33	24	96	226	69	139	434

1. Civilni 2. HV 3. Nepoznat status 4. Ostalo

Tablica 12

Broj nestalih i zarobljenih osoba prema statusu u ratu iz općina s područja Korduna i Like

NAČIN STRADANJA	NESTALI				ZAROBLJENI				UKUPNO			
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
OPĆINA	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Duga Resa	5	1	4	10	4	2	0	6	9	3	4	16
Gospić	13	6	4	23	4	10	9	23	17	16	13	46
Gračac	45	0	6	51	4	0	0	4	49	0	6	55
Karlovac	4	3	4	11	1	1	1	3	5	4	5	14
Ogulin	5	3	3	11	0	3	0	3	5	6	3	14
Otočac	4	3	4	11	7	2	4	13	11	5	8	24
Slunj	14	12	13	39	1	8	0	9	15	20	13	48
T. Korenica	5	2	3	10	6	6	1	13	11	8	4	23
UKUPNO	95	30	41	166	27	32	15	74	122	62	56	240

1. Civilni 2. HV 3. Nepoznat status 4. Ostalo

Tablica 13**Broj nestalih i zarobljenih osoba prema statusu u ratu iz općina s područja Banije**

NAČIN STRADANJA	NESTALI				ZAROBLJENI				UKUPNO			
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
OPĆINA	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Dvor	2	2	0	4	0	0	0	0	2	2	0	4
Glina	84	19	12	115	1	2	0	3	85	21	12	118
H. Kostajnica	77	50	27	154	9	318	14	341	86	368	41	495
Petrinja	105	29	45	179	3	7	0	10	108	36	45	189
Sisak	22	9	7	38	2	2	1	5	24	11	8	43
Vojnić	1	1	1	3	0	2	0	2	1	3	1	5
Vrginmost	5	4	54	63	0	1	0	1	5	5	54	64
UKUPNO	296	114	146	556	15	332	15	362	311	446	161	918

1. Civili 2. HV 3. Nepoznat status 4. Ostalo

Tablica 14**Broj nestalih i zarobljenih osoba prema statusu u ratu iz općina s područja zapadne Slavonije**

NAČIN STRADANJA	NESTALI				ZAROBLJENI				UKUPNO			
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
OPĆINA	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Daruvar	8	4	5	17	0	0	0	0	8	4	5	17
Grubišno Polje	13	2	1	16	1	1	0	2	14	3	1	18
Nova Gradiška	3	8	3	14	2	3	0	5	5	11	3	19
Novska	3	15	5	23	0	3	9	12	3	18	14	35
Orahovica	2	1	0	3	0	0	0	0	2	1	0	3
Pakrac	36	35	3	74	26	3	1	30	62	38	4	104
Slatina	3	1	2	6	0	1	0	1	3	2	2	7
UKUPNO	68	66	19	153	29	11	10	50	97	77	29	203

1. Civili 2. HV 3. Nepoznat status 4. Ostalo

Tablica 15**Broj nestalih i zarobljenih osoba prema statusu u ratu iz općina s područja istočne Slavonije i Baranje**

NAČIN STRADANJA	NESTALI				ZAROBLJENI				UKUPNO			
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
OPĆINA												
Beli Manastir	49	17	8	74	1	2	2	5	50	19	10	79
Osijek	673	70	31	774	6	6	3	15	679	76	34	789
Valpovo	0	9	0	9	0	18	0	18	0	27	0	27
Vinkovci	46	48	51	145	3	10	8	21	49	58	59	166
Vukovar	878	524	343	1745	539	561	166	1266	1417	1085	509	3011
UKUPNO	1646	668	433	2747	549	597	179	1345	2195	1265	612	4072

1. Civilni 2. HV 3. Nepoznat status 4. Ostalo

DATUM: 22/07/91

MJESTO: BENKOVAC

OPĆINA: Benkovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 20% Hrvati 74% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 1

BROJ UBIJENIH: 1

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Srpski teroristi zarobili su jednog civila u Benkovcu i odveli ga u Knin, gdje su ga ubili.

IZVORI: *Croatian Medical Journal*, 1992;33:1-2

DATUM: 26/07/91

MJESTO: KULJANI

OPĆINA: Dvor

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 34% Hrvati 59% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 10

BROJ UBIJENIH: 10

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Masakrirani

IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 26/07/91

MJESTO: ZAMLAĆA

OPĆINA: Dvor

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 69% Hrvati 22% Srbi

BROJ ŽRTAVA:

BROJ UBIJENIH:

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Mještani su četnicima služili kao živi štit.

IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 01/08/91

MJESTO: DALJ

OPĆINA: Osijek

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 33% Hrvati 52% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 13 – 1300

BROJ UBIJENIH: 3 – 300

NACIONALNOST: Hrvat, Albanac

GODINE STAROSTI: 22, 25

OPIS STRADANJA: Od 25 tijela koja su bila dopremljena u osječku bolnicu, dva su bila tijela civila: pekarski pomoćnik (Hrvat) – ubijen s leđa, puščanom paljbom; pekar (Albanac) – pogubljen s dva metka u glavu, ozljede tijela upućuju na premlaćivanje prije pogubljenja. 13. kolovoza predstavnici Srba iz Dalja priznali su da je u Dalju ubijeno 57-58 Hrvata. Svjedoci govore o 18 ljudi pokopanih u masovnoj grobnici na katoličkom groblju. Glavni stožer saniteta HV evidentira 3 ubijena civila. Policijska postaja Dalj (u Osijeku) objavljuje da se za više od 1300 stanovnika Dalja ne zna ništa.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 05-14/08/91

MJESTO: LOVINAC

OPĆINA: Gračac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 86% Hrvati 4% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 9

BROJ UBIJENIH: 6

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 34, 41, 54, 58, 62, 70, 77

OPIS STRADANJA: Zarobljeni, zatim pogubljeni. Četvorica pogubljenih imaju rane nanese iz blizine, topovskim oružjem. Jedan ubijen puščanom paljbom pri pokušaju bijega.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 06/08/91

MJESTO: SLATINA

OPĆINA: Slatina

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 53% Hrvati 37% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 1

BROJ UBIJENIH: 1

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 43

OPIS STRADANJA: Ubijen sa 20 metaka dok je radio na polju nedaleko od Slatine.

IZVORI: *Croatian Medical Journal*, 1992;33:1-2

DATUM: 14/08/91

MJESTO: KRALJEVČANI

OPĆINA: Petrinja

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 58% Hrvati 42% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 4 – 5

BROJ UBIJENIH: 4 – 5

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 55, 68

OPIS STRADANJA: Masakrirani starci. Žrtvama pronađeni samo dijelovi tijela. Žena ubijena sa 10 metaka, tijelo njenoga muža razneseno projektilom velikog kalibra. Drugi bračni par ubijen granatama – tijelo supruge potpuno razneseno.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 16/08/91
MJESTO: PECKI
OPĆINA: Petrinja
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 70% Hrvati 27% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 4
BROJ UBIJENIH: 4
NACIONALNOST: Hrvati
GODINE STAROSTI: 23, 28, 32, 70
OPIS STRADANJA: Zarobljeni kada su se vratili u selo, napušteno pred teroristima, da nahrane stoku. Trojica od ubijenih bliski rođaci. Žrtve su prvo ranjene pušcanom paljbom, a zatim pogubljene sjekirama i bajunetima. Amputirane ruke i prsti, glava razbijena teškim, tupim predmetom.
IZVORI: *Mass Killing...*, *Večernji list*

DATUM: 21/08/91
MJESTO: MALI GRĐEVAC
OPĆINA: Grubišno Polje
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 1% Hrvati 85% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2
BROJ UBIJENIH: 2
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Ubijeni na cesti paljbom iz automatskog oružja i puške.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 22/08/91
MJESTO: DARDA
OPĆINA: Beli Manastir
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 38% Hrvati 34% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 5 – 10
BROJ UBIJENIH: 1 – 10
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 22, 55, 33, 28
OPIS STRADANJA: Prostrjelne rane.
IZVORI: *Večernji list*, GSSHV

DATUM: 29/08/91
MJESTO: SKELA
OPĆINA: Glina
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 87% Hrvati 2% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 10
BROJ UBIJENIH: 10
NACIONALNOST: Hrvati
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Stariji ljudi ubijeni u svojim kućama.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: kolovoz, rujan, listopad, studeni '91.
MJESTO: LIČKI OSIK
OPĆINA: Gospić
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 40% Hrvati 54% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3 – 7
BROJ UBIJENIH: 7
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 50, 52, 59

OPIS STRADANJA: Zaklani: žene, djeca, starci.
IZVORI: *Večernji list*, GSSHV

DATUM: 01/09/91

MJESTO: BERAK

OPĆINA: Vukovar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 56% Hrvati 38% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 4 – 90

BROJ UBIJENIH: 32 – 40

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Tenkovi JNA granatama, a potom i rafalnom paljbom pucali po mještanima. Masovna grobnica u maloj dolini zvanoj Šarviz, na pola puta od Berka prema Svinjarevcima.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 01/09/91

MJESTO: KOZARAC

OPĆINA: Beli Manastir

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 87% Hrvata 7% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 3

BROJ UBIJENIH: 3

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Jedan civil ubijen, a jedan par obješen.

IZVORI: *Croatian Medical Journal* 1992;33:1-2

DATUM: 01-02/09/91

MJESTO: DONJA BUDIČINA

OPĆINA: Petrinja

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 85% Hrvati 14% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 23, 32

OPIS STRADANJA: Rane od topovskih granata u glavu i lijevu stranu prsa.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 03/09/91

MJESTO: GRABOŠTANI, STUBALJ

OPĆINA: Hrvatska Kostajnica

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: Graboštani: 88% Hrvati 5% Srbi

Stubalj: 97% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 20

BROJ UBIJENIH: 20

NACIONALNOST:

OPIS STRADANJA: Prema svjedočenju prognanika masakrirano je 20 mještana sela Majur, Graboštani i Stubalj.

IZVORI: *Croatian Medical Journal*, 1992;33:1-2

DATUM: 03/09/91 i 17/11/91
MJESTO: KOSTAJNIČKI MAJUR
OPĆINA: Hrvatska Kostajnica
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 85% Hrvati 9% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 11
BROJ UBIJENIH: 11
NACIONALNOST: Hrvati
GODINE STAROSTI: 40, 55, 60, 60, 75
OPIS STRADANJA: Prema svjedočenjima, srpske paravojne jedinice nisu dopustile mještanima hrvatske nacionalnosti da napuste selo. Maltretirani su i ubijeni jedni za drugima. Samo u jednom danu (3. rujna) ubijeno je šest mještana.
IZVORI: *Mass Killing...*, *Croatian Medical Journal*, 1992;33:1-2"

DATUM: 03/09/91
MJESTO: BALINCI
OPĆINA: Slatina
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 49% Hrvati 47% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 11
BROJ UBIJENIH: 11
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 32, 36, 42, 48, 59, 63, 63, 67, 68, 76, 91
OPIS STRADANJA: (Balinci, Četekovac, Čojlug): Žrtve su nađene u dvorištima i na pragovima svojih kuća, prostrijeljene s leđa i sa strane, probodene, zapaljene.
IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 03/09/91
MJESTO: ČETEKOVAC
OPĆINA: Slatina
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 97% Hrvati 0% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 6
BROJ UBIJENIH: 6
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 18, 25, 26, 34, 82
OPIS STRADANJA: (Balinci, Četekovac, Čojlug): Žrtve su nađene u dvorištima i na pragovima svojih kuća, prostrijeljene s leđa i sa strane, probodene, zapaljene.
IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 03/09/91
MJESTO: ČOJLUG
OPĆINA: Slatina
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 50% Hrvati 44% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3
BROJ UBIJENIH: 3
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 28, 59, 68
OPIS STRADANJA: (Balinci, Četekovac, Čojlug): Žrtve su nađene u dvorištima i na pragovima svojih kuća, prostrijeljene s leđa i sa strane, probodene, zapaljene.
IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 10/09/91
MJESTO: ŠARENGRAD
OPĆINA: Vukovar
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 90% Hrvati 5% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2
BROJ UBIJENIH: 2
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Ubijeni paljbom iz automatskog oružja.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 21/09/91
MJESTO: VRHOVINE
OPĆINA: Otočac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 7% Hrvati 85% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 10
BROJ UBIJENIH: 10
NACIONALNOST: Hrvati
GODINE STAROSTI: 53, 54, 55, 58, 58, 76, 78, 81
OPIS STRADANJA: Dvije starije žene ubijene u selu. Jedna starica živa zapaljena sa svojom kućom. Sedmero mještana Dabra zarobljeno, a potom pogubljeno u Vrhovinama. Prema nalazima obdukcije, svoj sedmorici prvo je pucano u glavu, a zatim su masakrirani.
IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: 21/09/91
MJESTO: IVANOVO SELO
OPĆINA: Grubišno Polje
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 23% Hrvati 76% Česi 0% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 7
BROJ UBIJENIH: 7
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 30, 32, 37, 40, 62, 81
OPIS STRADANJA: Ubijeni kada su srpske paravojne jedinice napale selo.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 27/09/91
MJESTO: BULIĆ
OPĆINA: Benkovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 86% Hrvati 9% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2
BROJ UBIJENIH: 2
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 28, 57
OPIS STRADANJA: Majka i sin ubijeni, a zatim zapaljeni sa svojom kućom.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 28/09/91
MJESTO: BARANJSKO PETROVO SELO
OPĆINA: Beli Manastir
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 78% Hrvati 4% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2
BROJ UBIJENIH: 2
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Srpske paravojne snage upadaju u selo i traže određene Hrvate. Budući da ih ne nalaze, osvećuju se na njihovim rođacima. Mnogo je ljudi pretučeno, a

dvojica muškaraca su ubijena: jednog su poslije pokopali pripadnici JNA, a drugi je ostavljen u polju.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: rujan /91

MJESTO: HRVATSKA KOSTAJNICA

OPĆINA: Hrvatska Kostajnica

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 31% Hrvati 54% Srbi

BROJ ŽRTAVA:

BROJ UBIJENIH:

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Svjedoci govore o dvije masovne grobnice; jedna je na brdu Djed, a druga nedaleko od kapelice sv. Ane, gdje su ljudi zakopani sa stokom.

IZVORI: *Večernji list, Stotinu svjedočanstava*

DATUM: sredina rujna /91

MJESTO: BRLOŠKA DUBRAVA

OPĆINA: Otočac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 57% Hrvati 39% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 68, 88

OPIS STRADANJA: Dvije starije žene ubijene u svojim kućama.

IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: krajem rujna /91

MJESTO: KORLAT

OPĆINA: Benkovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 55% Hrvati 42% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 63, 65

OPIS STRADANJA: Bračni par – zaklani. Susjedi ih pronašli mrtve u njihovoj kući.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: rujna, listopad /91

MJESTO: TOVARNIK

OPĆINA: Vukovar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 71% Hrvati 22% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 38 – 250

BROJ UBIJENIH: 36 – 250

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: od 17 do 82 god. (32 osobe starije od 50 g.)

OPIS STRADANJA: Strijeljani na groblju, kod banke ili u svojim kućama; ubijani premlaćivanjem. Četiri masovne grobnice: 1. Katoličko groblje; 2. U blizini Katoličkog groblja (Prema izjavama svjedoka, jedan seljanin srpske nacionalnosti je na tome mjestu zasadio kukuruz.); 3. U blizini Katoličke crkve; 4. Iza posljednjih kuća u Tovarniku, uz desnu stranu prema Šidu.

IZVORI: *Večernji list, GSSHV, Mass Killing...*

DATUM: rujan, listopad, studeni /91

MJESTO: BOGDANOVCI

OPĆINA: Vukovar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 82% Hrvati 2% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 9 – 300

BROJ UBIJENIH: 9

NACIONALNOST: Albanci

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: JNA i srpske paravojne trupe ušle su u selo i tom prilikom ubijeno je najmanje devet civila albanske nacionalnosti. Na potezu Bogdanovci – Vukovar, JNA i srpske paravojne postrojbe masovno su pogubile zarobljene civile i hrvatske vojnike. Na tom području nestalo je više od 300 osoba.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: početkom rujna /91, krajem listopada /91, i 10/11/91

MJESTO: SABORSKO

OPĆINA: Ogulin

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 94% Hrvati 2% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 42 – 74

BROJ UBIJENIH: 41 – 61

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 32 osobe stare 60 i više godina

OPIS STRADANJA: Petero poginulih u četničkoj zasjedi. Petero poginulih u mitraljeskoj paljbi iz aviona, 17-ero ubijenih u dvorištima vlastitih kuća, neki dok su branili svoje domove, drugi dok su se pokušavali spasiti bijegom od terorista. Troje zaklano, jedan od njih nakon toga obješen. Jedna osoba sasječena na komade motornom pilom. Jedna osoba obješena. Jedna živa zakopana u ruševini svoje kuće (93-godišnji starac). Šestero živi zapaljeni. Svjedoči se o 24 mještanina ubijenih i bačenih u spilju Balinka.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: od 16. rujna /91. do 10. siječnja /92.

MJESTO: PETRINJA

OPĆINA: Petrinja

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 41% Hrvati 45% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 47 – 181

BROJ UBIJENIH: 11 – 181

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Ubijene cijele obitelji u svojim kućama. Ubijeni u svojim dvorištima i na radnim mjestima. Ubijeni vatrenim oružjem, zaklani.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 03/10/91

MJESTO: SIBIĆ

OPĆINA: Petrinja

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 100% Hrvati 0% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 5

BROJ UBIJENIH: 5

GODINE STAROSTI: 60

NACIONALNOST:

OPIS STRADANJA: Strijeljani u dvorištu svoje (susjedove) kuće. Tri bračna para (jedan je muškarac preživio). Prethodno vrijeđani i tučeni – jednoj od žena kundakom slomljena ruka.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 05/10/91
 MJESTO: CEROVAC TUŠILOVAČKI
 OPĆINA: Karlovac
 STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 35% Hrvati 58% Srbi
 BROJ ŽRTAVA: 3
 BROJ UBIJENIH: 2
 NACIONALNOST:
 GODINE STAROSTI:
 OPIS STRADANJA: Jedna osoba zaklana; jedna starica zapaljena u kući; jedan čovjek odveden u nepoznatom smjeru.
 IZVORI: *Karlovački tjednik*

DATUM: 08-09/10/91
 MJESTO: VAGANAC
 OPĆINA: T. Korenica
 STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 80% Hrvati 17% Srbi³
 BROJ ŽRTAVA: 8
 BROJ UBIJENIH: 8
 NACIONALNOST:
 GODINE STAROSTI: 55, 81, 81, 81, 86, 86, 88, 89
 OPIS STRADANJA: Nakon upada u selo, srpske paravojne snage poubijale su mještane koji nisu napustili selo. Zapalili selo. Neke od pogubljenih palili su zajedno s njihovim domovima, neke ostavili ležati danima nepokopane. Tijela spaljivali danima nakon pogubljenja.
 IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: 13/10/91
 MJESTO: VUKMANIĆ
 OPĆINA: Karlovac
 STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 1% Srbi
 BROJ ŽRTAVA: 6 – 15
 BROJ UBIJENIH: 6 – 15
 NACIONALNOST:
 GODINE STAROSTI: 32, 56, 58, 82
 OPIS STRADANJA: Srpske paravojne trupe klale, palile, silovale i ubijale. Uz cestu Karlovac – Slunj, na potezu od Cerovca Tušilovačkog do Jelaša nalaze se leševi 10-ak prognanika iz Vukmanića koji su zaklani. Starica – izmasakrirana, izvađene oči, silovana. Mlada žena – prelomljena ruka, noge izrezane nožem, silovana. Stariji muškarac – dva uboda nožem u vrat. Drugi muškarac – izmasakriran.
 IZVORI: *Večernji list, GSSHV, Mass Killing...*

DATUM: 13/10/91
 MJESTO: ŠIROKA KULA
 OPĆINA: Gospić
 STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 33% Hrvati 63% Srbi
 BROJ ŽRTAVA: 18
 BROJ UBIJENIH: 12 -15
 NACIONALNOST:
 GODINE STAROSTI: 13, 46, 54, 54, 59, 61, 61, 70, 80, 87, 89, w, 95
 OPIS STRADANJA: 14 žrtava iz samo dvije obitelji. Tijela petero žrtava bačena u njihove

3

Postotak je izračunat na temelju ukupnog broja stanovnika naselja Donji Vaganac i Gornji Vaganac, jer se u izvoru navodi samo ukupan broj žrtava za oba naselja.

zapaljene kuće, 95-godišnjeg starca živog zapalili u njegovoj kući. 12 žrtava bile su žene. Jedna od njih je 13-godišnja djevojčica.
IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 17/10/91
MJESTO: HUMLJANI
OPĆINA: Orahovica
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 75% Hrvati 2% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2
BROJ UBIJENIH: 2
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Ubijeni: još uvijek neidentificirani muškarac i žena.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 17/10/91
MJESTO: BUKOVAC PERUŠIČKI
OPĆINA: Gospić
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 0% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 7
BROJ UBIJENIH: 7
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 76, 88
OPIS STRADANJA: Četvero je zaklano na pragovima svojih kuća. Troje je ubijeno iz automatskog oružja.
IZVORI: *Večernji list*, *Mass Killing...*

DATUM: 26/10/91
MJESTO: GORNJI KUKURUZARI
OPĆINA: Hrvatska Kostajnica
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 0% Hrvati 100% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3
BROJ UBIJENIH: 3
NACIONALNOST: Hrvati
GODINE STAROSTI: 50, 60, 80
OPIS STRADANJA: Ubijene žrtve iz iste obitelji.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 31/10/91
MJESTO: MUNIJE
OPĆINA: Grubišno Polje
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 32% Hrvati 42% Česi 20% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 1
BROJ UBIJENIH: 1
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 38
OPIS STRADANJA: Ubijen od Srba iz osвете zbog poraza u borbama s hrvatskim vojnicima. Pronađen tri dana pošto je ubijen.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: početak listopada /91 (nađeni)
MJESTO: POKUPSKO
OPĆINA: Grad Zagreb
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 92% Hrvati 2% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3
BROJ UBIJENIH: 3
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 59, 62, 64

OPIS STRADANJA: Ubijeni iz pušaka i automatskog oružja. Tijela nađena za rutinske kontrole.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: početak listopada /91

MJESTO: UNČANI

OPĆINA: Dyor

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 69% Hrvati 23% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST: Hrvati

GODINE STAROSTI: 57, 78

OPIS STRADANJA: Dvoje posljednjih Hrvata u selu. Majka i sin. Majku su natjerali da se zamota u hrvatsku zastavu, pa su je tukli sve dok nije preminula. Nakon toga njeno tijelo bacili su u Unu. Sin pretučen, a nakon pokušaja bijega ubijen pijukom.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: listopad /91, 17/12/91

MJESTO: SMOLJANAC

OPĆINA: T. Korenica

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 96% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 9 – 15

BROJ UBIJENIH: 9 – 15

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 23, 28, 31, 37, 55, 60, 61, 62, 70

OPIS STRADANJA: U listopadu ubijeno troje, u prosincu šestero. Prema svjedočenjima, četnici su bacili bombu u podrum kuće u kojoj se nalazilo 15 civila.

IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: od 10/10/91

MJESTO: LOVAS

OPĆINA: Vukovar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 86% Hrvati 8% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 30 – 140

BROJ UBIJENIH: 30 – 140

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Mještani su nakon fizičkog i psihičkog maltretiranja natjerali da prolaze kroz minsko polje držeći se za ruke. Dok su stradavali od lančanih eksplozija poteznih mina, četnici su pucali po njima s leđa.

IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: listopad /91

MJESTO: KNEZ-GORICA

OPĆINA: Karlovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 99% Hrvati 0% Srbi

BROJ ŽRTAVA:

BROJ UBIJENIH:

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Klali i palili. Silovali pa ubijali.

IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 25/10/91 i 05/11/91

MJESTO: LIPOVAČA

OPĆINA: Slunj

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 83% Hrvati 17% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 7

BROJ UBIJENIH: 7

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: tri osobe starije od 55 g., 67, 67, 85

OPIS STRADANJA: Jedan ubijen sjekirom, njegovo tijelo, s tijelom još jednog pogubljenog, spaljeno je. Dvije starije žene i jedan stariji muškarac vezani su, a potom živi zapaljeni u svom domu. Desetak dana nakon tog pokolja ubijen je u istom selu stariji bračni par (67-godišnjaci).

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 02/11/91 (nađeni)

MJESTO: VELIKI GRĐEVAC

OPĆINA: Grubišno Polje

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 69% Hrvati 17% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 5

BROJ UBIJENIH: 5

NACIONALNOST: 3 Hrvata, 1 Mađar, 1 Albanac

GODINE STAROSTI: 28, 28, 31, 58

OPIS STRADANJA: Zarobljeni 13. listopada 1991. Prisiljene na povlačenje, srpske paravojne snage ubijaju pet zarobljenih civila.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 03/11/91 (nađeni)

MJESTO: VELIKA PERATOVICA

OPĆINA: Grubišno Polje

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 2% Hrvati 95% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 5

BROJ UBIJENIH: 5

NACIONALNOST: 3 Hrvata, 1 Mađar, 1 Čeh

GODINE STAROSTI: 19, 30, 46, 52, 63

OPIS STRADANJA: Srpske paravojne snage nasilno su ih odvele u zarobljeništvo, a njihova tijela pronađena su mjesec-dva nakon toga. Iako su zarobljeni u različito vrijeme, iako iz različitih sela, svi su pronađeni u Velikoj Peratovici po dolasku hrvatskih snaga.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 05/11/91 (nađeni)

MJESTO: TOPOLOVICA

OPĆINA: Grubišno Polje

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 52% Hrvati 41% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 45, 68

OPIS STRADANJA: Bračni par ubijen iz automatskog oružja u svom domu.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 06/11/91 (nađen)

MJESTO: LONČARICA

OPĆINA: Grubišno Polje

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 5% Hrvati 93% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 1

BROJ UBIJENIH: 1

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 72

OPIS STRADANJA: Nađen ubijen u svom domu.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 06/11/91 (nađen)
MJESTO: VELIKA DAPČEVICA
OPĆINA: Grubišno Polje
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 4% Hrvati 90% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 1
BROJ UBIJENIH: 1
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 71
OPIS STRADANJA: Nađen ubijen u svom domu.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 06/11/91
MJESTO: PODVOZIĆ
OPĆINA: Duga Resa
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 0% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 5
BROJ UBIJENIH: 5
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 30, 70, 71, 72
OPIS STRADANJA: Grupa četnika poubijala ih je u podrumu njihove kuće u koji su se sklonili. Četvero ubijenih su iz iste obitelji – otac, majka, sin, majčina sestra.
IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: 07/11/91
MJESTO: POLJANAK
OPĆINA: T. Korenica
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 91% Hrvati 3% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 11
BROJ UBIJENIH: 11
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Martićevci i srpski teritorijalci upali u selo. Ubijali i masakrirali. Preživjeli svjedoče o unakaženim tijelima svojih bližnjih – iskopane oči, smrskan mozak, tijelo razneseno ručnom granatom. Ljude su tjerali u bijeg, a zatim im pucali u leđa, kuće paljene.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 08/11/91
MJESTO: BARILOVIĆ
OPĆINA: Duga Resa
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 94% Hrvati 4% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 17
BROJ UBIJENIH: 17
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: U Bariloviću i Ladvenjaku mještani ubijeni tenkovskim granatama.
IZVORI: *Karlovački tjednik*

DATUM: 08/11/91
MJESTO: LADVENJAK
OPĆINA: Karlovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 99% Hrvati 0% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 17
BROJ UBIJENIH: 17
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: U Bariloviću i Ladvenjaku mještani ubijeni tenkovskim granatama.
IZVORI: *Karlovački tjednik*

DATUM: 11/11/91

MJESTO: KLANJEC

OPĆINA: Klanjec

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 93% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 20

BROJ UBIJENIH: 20

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Nađena tijela zaklanih seljaka iz Grabovca, Selišta i Drežnika.

IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 12/11/91

MJESTO: PRISTEG

OPĆINA: Benkovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 55% Hrvati 42% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST: Hrvat, Srpkinja

GODINE STAROSTI: 70, 71

OPIS STRADANJA: Ubijen bračni par.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 15/11/91

MJESTO: KOSTRIĆI

OPĆINA: H. Kostajnica

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 100% Hrvati 0% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 16 – 18

BROJ UBIJENIH: 16 – 18

NACIONALNOST: Hrvati

GODINE STAROSTI: 3, 5, 23, 51, 52, 62, 64, 64, 65, 68, 80, 95

OPIS STRADANJA: Većina žrtava izgorjela u svojim kućama.

IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: 18/11/91, 01/02/92 i 16/03/92

MJESTO: ŠKABRNJE

OPĆINA: Zadar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 0% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 34 – 85

BROJ UBIJENIH: 34 – 83

NACIONALNOST: Hrvati

GODINE STAROSTI: od 23 do 84 godine – 23 osobe starije od 50 godina.

OPIS STRADANJA: Masakrirani.

IZVORI: *Večernji list, GSSHV, Mass Killing...*

DATUM: 19/11/91

MJESTO: NADIN

OPĆINA: Benkovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 2% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 11 – 15

BROJ UBIJENIH: 8 – 9

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 26, 40, 58, 63, 69, 70, 80

OPIS STRADANJA: Masakrirani. Rane nanesene iz neposredne blizine.

IZVORI: *Večernji list, GSSHV, Mass Killing..., Stotinu svjedočanstava*

DATUM: studeni /91
MJESTO: CESTA VUKOVAR – SOTIN
OPĆINA: Vukovar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA:

BROJ ŽRTAVA: 300

BROJ UBIJENIH: 300

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Ubijeno 300 zarobljenih civila i vojnika iz Vukovara. Masovna grobnica na cesti Vukovar-Sotin, u smjeru Jakobovaca.

IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 07/12/91

MJESTO: LIPIK

OPĆINA: Pakrac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 39% Hrvati 40% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 3

BROJ UBIJENIH: 3

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Ubijeni u svojim domovima i dvorištima.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 13/12/91

MJESTO: VOČIN, HUM

OPĆINA: Slatina

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: Voćin: 27% Hrvati 64% Srbi

Hum: 35% Hrvati 32% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 43

BROJ UBIJENIH: 43

NACIONALNOST: Hrvati

GODINE STAROSTI: Više od polovice starijih od 59 godina.

OPIS STRADANJA: Masakrirani. Velik broj žena silovan prije smrti. 29 civila stradalo zbog višestrukih strijelnih ozljeda (strijelni kanali pretežno imaju smjer od straga prema naprijed i gore; zbog mnogobrojnosti prostrijela na nekim žrtvama nije moguće pratiti strijelne kanale, rane na zatiljku, strijelne rane glave, strijelne ozljede leđa i vratne kralješnice), 8 tijela karbonizirano (glava nedostaje u cijelosti, potkoljenice vezane željeznim lancem sa širokim karikama i spojene s drvenom nogom namještaja, karbonizacija nastupila nakon smrti tako da je uzrok smrti nepoznat, dvije su žrtve žive došle u kontakt s plamenom: jedno tijelo karbonizirano u cijelosti, osim potkoljenica, a kemijskom analizom mišića na sadržaj monoksida ustanovljeno je da je žrtva u trenutku kontakta s vatrom još bila živa), dvije su osobe umrle zbog eksplozivnih ozljeda, dvije zbog rana sjekotina (višestruke sjekotine glave s jakim nagnječenjem mozga, višestruko prelomljene kosti lica i lubanje), a po jedna zbog ubodnih rana (ubodne rane grudnog koša s ozljedom srca i pluća, ugulutine glave i trupa, opsežne modrice, brojne kontuzije koje svojim izgledom upućuju na udarce sredstvima nalik lancu, kod jedne žrtve utvrđeno je davljenje dvostrukom omčom od platna, koje je izvršeno nakon smrti, a omča s dvostrukim čvorom nađena je i oko lijevog zapešća, jednoj žrtvi zubalo potpuno uništeno, prelomljene kosti donje i gornje villice i cijelog lica, mozak većim dijelom nedostaje, a dijelom je nagnječen i rastrgan) i šoka (iskrvarenje).

IZVORI: *Večernji list, Hrvatski informativni centar, Mass Killing...*

DATUM: 12/12/91
MJESTO: MIOKOVIĆEVO
OPĆINA: Daruvar
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 44% Hrvati 40% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 17
BROJ UBIJENIH: 9 – 17
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Svjedok gledao kad su mu ubili brata i zaklali tetu; drugi svjedok (žena) svjedoči o ubojstvu svoje sestre, supruga i sina kada su u kuću bacili bombu; starica izrešetana sa 11 metaka.
IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 17/12/91
MJESTO: ZATON
OPĆINA: Obrovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 35% Hrvati 62% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 1
BROJ UBIJENIH: 1
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 66
OPIS STRADANJA: Ubijen dok je čuvao koze, pedeset metara od svoje kuće.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 17/12/91
MJESTO: JASENICE
OPĆINA: Obrovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 0% Srba
BROJ ŽRTAVA: 6
BROJ UBIJENIH: 6
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 64, 66, 67, 69, 69, 71
OPIS STRADANJA: Među ubijenima su dva bračna para. Žrtve su zaklane i nakon 15 dana nisu pokopane.
IZVORI: *Večernji list, GSSHV, Mass Killing...*

DATUM: 17/12/91
MJESTO: KAMENSKI VUČJAK
OPĆINA: Požega
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 6% Hrvati 90% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3
BROJ UBIJENIH: 3
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Hrvatski vojnici po ulasku u selo pronašli su tijela troje civila ubijenih nekoliko dana ranije.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 18/12/91
MJESTO: TORDINCI
OPĆINA: Vinkovci
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 84% Hrvati 7% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2 – 208
BROJ UBIJENIH: 1 – 208
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Masovna grobnica u blizini katoličke crkve gdje su zajedno sa 208

žrtava pokopane i uginule životinje. Na tijelima su vidljivi tragovi mučenja. (Grobnicu otkrio UNPROFOR)

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 18/12/91

MJESTO: ANTIN

OPĆINA: Vinčkovci

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 97% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA:

BROJ UBIJENIH:

NACIONALNOST:

OPIS STRADANJA: Masovna grobnica u jami iskopanoj pored željezničke postaje Markušica.

IZVORI: *Večernji list*, *Mass Killing...*

DATUM: 20/12/91

MJESTO: JOŠEVICA

OPĆINA: Glina

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 95% Hrvati 2% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 20 – 21

BROJ UBIJENIH: 20 – 21

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Četnici upadali u kuće za vrijeme ručka i ubijali. Klali i masakrirali žene i djecu (troje djece). Pokop ubijenih dopuštali su samo nakon plaćanja pristojbi (koje su određivali četnici).

IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 21/12/91

MJESTO: BRUŠKA

OPĆINA: Benkovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 90% Hrvati 10% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 11 – 12

BROJ UBIJENIH: 10 – 11

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 24, 34, 34, 50, 60, 61, 64, 64, 65, 68

OPIS STRADANJA: Osim jednoga, svi iz iste obitelji.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: 31/12/91

MJESTO: KRUŠEVO

OPĆINA: Obrovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 93% Hrvati 6% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 4

BROJ UBIJENIH: 4

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 65, 69, 77

OPIS STRADANJA: Jedna od žrtava ubijena na cesti prema selu – inače dijabetičar, jedan zaklan, dvije žene ubijene iz automatskog oružja.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing...*

DATUM: početak prosinca /91

MJESTO: KARANAC

OPĆINA: Beli Manastir

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 30% Hrvati 20% Mađari 38% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 9

BROJ UBIJENIH: 9

NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Srpske paravojne snage ubile oca i tri sina. Njihova izmasakrirana tijela nepokopana ostavljena u jarku. U istom selu ubijeno je još petero mještana.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: prosinac /91
MJESTO: ŠOPOT
OPĆINA: Benkovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 70% Hrvati 28% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 1
BROJ UBIJENIH: 1
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 70
OPIS STRADANJA: Ubijena starija žena.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 07/01/92
MJESTO: CIOVARE
OPĆINA: Šibenik
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 12% Hrvati 81% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 1
BROJ UBIJENIH: 1
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Starica ubijena s devet uboda nožem tijekom proslave pravoslavnog Božića.
IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM: 16/01/92
MJESTO: LAĐEVAC
OPĆINA: Nova Gradiška
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 6% Hrvati 91% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 5
BROJ UBIJENIH: 5
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Mještani ubijeni u svojim dvorištima. Dvjema staricama odsječene glave.
IZVORI: *Večernji list*

DATUM: 18-19/01/92
MJESTO: ERVENIK
OPĆINA: Knin
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 2% Hrvati 97% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 5
BROJ UBIJENIH: 5
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 4, 11, 30, 36, 82
OPIS STRADANJA: Ubijena cijela obitelj. Masakrirani. Ubijena starica (nije iz obitelji).
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 20/01/92
MJESTO: SMILČIĆ
OPĆINA: Benkovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 30% Hrvati 69% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 55, 60
OPIS STRADANJA: Ubijen bračni par.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 21/01/92 i 01/02/92
MJESTO: GORNJE SELIŠTE
OPĆINA: Glina
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 2% Hrvati 95% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 7
BROJ UBIJENIH: 3
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: 21. siječnja 1992. ubijene tri žene. Najprije su posipane brašnom, a zatim bačene svinjama da ih pojedu. 1. veljače žrtve zaklane, a zatim zapaljene u kućama.
IZVORI: *Karlovački tjednik*

DATUM: početak siječnja /92
MJESTO: ČISTA VELIKA
OPĆINA: Šibenik
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 97% Hrvati 1% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 1
BROJ UBIJENIH: 1
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI: 75
OPIS STRADANJA: Starac živ spaljen u svojoj kući.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: sredina siječnja /92
MJESTO: DONJI LEPURI
OPĆINA: Benkovac
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 86% Hrvati 13% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 4
BROJ UBIJENIH: 4
NACIONALNOST:
GODINE STAROSTI:
OPIS STRADANJA: Ubijeno četvero starijih ljudi, među kojima i jedan bračni par.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: početak veljače /92
MJESTO: GVOZDANSKO
OPĆINA: Dvor
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 23% Hrvati 67% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3
BROJ UBIJENIH: 3
NACIONALNOST: Hrvati
GODINE STAROSTI: 50, 60, 60
OPIS STRADANJA: Ubijeni Hrvati zapaljeni su zajedno sa svojim domovima.
IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 10-12/03/92
MJESTO: PIRAMATOVCI
OPĆINA: Šibenik
STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 94% Hrvati 5% Srbi
BROJ ŽRTAVA: 3
BROJ UBIJENIH: 3

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 55, 70

OPIS STRADANJA: Ubijen bračni par i jedan stariji muškarac.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: 11/03/92

MJESTO: ZEMUNIK GORNJI

OPĆINA: Zadar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 36% Hrvati 62% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 11

BROJ UBIJENIH: 11

NACIONALNOST: Hrvati

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Ubijeni majka i sin. Prvoga tjedna ožujka ubijeno je posljednjih devet Hrvata mještana Zemunika Gornjeg, ali je JNA odbila predati njihova tijela.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM: početak ožujka /92

MJESTO: PODGRAĐE

OPĆINA: Vinkovci

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 99% Hrvati 0% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 1

BROJ UBIJENIH: 1

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 46

OPIS STRADANJA: Ubijen pred ženom i kćerkom jer nije htio napustiti svoju kuću.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM:

MJESTO: OROLIK

OPĆINA: Vinkovci

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 25% Hrvati 69% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Zaklana starica, ubijen muškarac.

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM:

MJESTO: BAPSKA

OPĆINA: Vukovar

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 91% Hrvati 2% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 5 – 18

BROJ UBIJENIH: 5 – 18

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Masakrirano pet civila.

IZVORI: *Večernji list, Mass Killing...*

DATUM:

MJESTO: TURČEVIĆ POLJE

OPĆINA: Grubišno Polje

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 33% Hrvati 57% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2 – 5

BROJ UBIJENIH: 2 – 3

NACIONALNOST:

DATUM: GODINE STAROSTI: 40, 65

OPIS STRADANJA: Dvojica nađeni ubijeni u četničkom zatvoru nakon povlačenja srpskih paramilitarnih snaga iz sela. Četiri civila strijeljana. Dvojica su odmah bila mrtva, a dva teško ranjena uspjela su pobjeći. Starica zapaljena u kući.

IZVORI: *Večernji list*, GSSHV, *Mass Killing*..

DATUM:

MJESTO: SELIŠTE DREŽNIČKO

OPĆINA: Slunj

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 98% Hrvati 2% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 1

BROJ UBIJENIH: 1

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Starija žena živa zapaljena u svojoj kući.

IZVORI: *Mass Killing*...

DATUM:

MJESTO: DRINOVCI

OPĆINA: Drniš

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 99% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 11

BROJ UBIJENIH: 11

NACIONALNOST: Hrvati

GODINE STAROSTI: 68, 71

OPIS STRADANJA: Ubijen bračni par. Prema svjedočenjima ubijeno je još devet starijih ljudi u istom selu.

IZVORI: *Mass Killing*...

DATUM:

MJESTO: KADINA GLAVICA

OPĆINA: Drniš

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 71% Hrvati 27% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA: Bračni par ubijen u svom domu.

IZVORI: *Mass Killing*...

DATUM:

MJESTO: IĆEVO

OPĆINA: Šibenik

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 58% Hrvati 39% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 2

BROJ UBIJENIH: 2

NACIONALNOST:

GODINE STAROSTI: 70, 90

OPIS STRADANJA: Starice su nađene mrtve – probodene u svojoj kući.

IZVORI: *Mass Killing*...

DATUM:

MJESTO: SONKOVIĆ

OPĆINA: Šibenik

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 44% Hrvati 52% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 4

BROJ UBIJENIH: 4

NACIONALNOST: 3 Hrvata, 1 Srbin

GODINE STAROSTI:

OPIS STRADANJA:

IZVORI: *Mass Killing...*

DATUM:

MJESTO: GRADUSA POSAVSKA

OPĆINA: Sisak

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 99% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 1

BROJ UBIJENIH: 1

NACIONALNOST:

OPIS STRADANJA: Četnici su skinuli do gola jednog Hrvata.

Prerezali mu arterije i ostavili ga da iskrvari.

IZVORI: *Večernji list*

DATUM:

MJESTO: RUPE

OPĆINA: Šibenik

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 97% Hrvati 1% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 4

BROJ UBIJENIH: 4

NACIONALNOST:

OPIS STRADANJA: Zaklane četiri osobe

IZVORI: *Večernji list*

DATUM:

MJESTO: SKAKAVAC

OPĆINA: Karlovac

STANOVNIŠTVO PRIJE RATA: 88% Hrvati 7% Srbi

BROJ ŽRTAVA: 10

BROJ UBIJENIH: 10

NACIONALNOST:

OPIS STRADANJA: Ubijeni u crkvi.

IZVORI: *Večernji list*

DISKUSIJA

Neke napomene prije diskusije

Prema evidenciji Glavnog stožera saniteta HV, do kolovoza 1992. evidentirano je 24.075 stradalih osoba u agresiji Srbije na Hrvatsku 1991... Od toga 3888 poginulih i 20.187 ranjenih osoba. Ti podaci uključuju i civile i vojnike (tablica 3). U tablici 16 prikazani su samo brojevi stradalih civila i pripadnika posebnih, međunarodnim pravom i običajima zaštićenih profesija (u daljnjem tekstu civilni), prema istoj evidenciji.

Ovdje treba također napomenuti da smo pri obradi podataka o nestalima i zarobljenima sumirali broj zarobljenih i oslobođenih osoba, jer su stradale na isti način tj. prošle kroz zarobljeništvo. Također, svjesni smo činjenice da je broj nestalih i zarobljenih izmijenjen od lipnja 1992, a status nekih promijenjen je iz

"nestao" ili "zarobljen" u "oslobođen", budući da je od lipnja 1992. bilo nekoliko velikih razmjena zarobljenika. No, treba imati na umu da se iza istih brojeva "skriva" i dodatni broj ubijenih.

Podaci koje iznosimo u ovom radu nisu, dakle, precizna, kvantitativna slika stanja u ovom trenutku, već su dokumentirana i znanstveno argumentirana ilustracija stradanja hrvatskog pučanstva u razdoblju najjače agresije Srbije na Hrvatsku, posebno na neke teritorije koje se željelo osvojiti i etnički očistiti. Zbog toga je broj nestalih i zarobljenih prikazan po općinama (tablice 11 – 15) manji od ukupnog broja (12.819), jer je za samo 6222 osobe poznato mjesto stradanja. Među podacima također je manji broj osoba iz Bosne i Hercegovine koje nismo uključili u obradu, pa je ukupan broj stradalih prikazan po općinama 5867.

Ukupni broj stradalih / Stradanje civila

Iz tablica 16, 17, 17a i 17b vidljivo je da je udio civila u ukupnom broju stradalih 33% te ranjenih 30%. Međutim, udio civila u broju poginulih je čak 48%. Inspekcijom sumarne tablice nestalih i zarobljenih u ratu protiv Hrvatske, izostavimo li one za koje nam nije poznat status u ratu (tj. da li su bili civili ili pripadnici oružanih snaga RH), udio civilnog stanovništva jest čak 56%.

Tablica 16

Broj stradalih civila i pripadnika posebnih, međunarodnim pravom zaštićenih profesija, prema evidenciji Glavnog stožera saniteta Hrvatske vojske do kolovoza 1992.

	Civili odrasli	Civili djeca	Medicinsko osoblje	Novinari	Svećenici	Ukupno
Mrtvi	1746	57	5	22	2	1850
Ranjeni	5535	381	25	7	3	5951
UKUPNO	7299	438	30	29	5	7801

Tablica 17

Broj stradalih civila i pripadnika oružanih snaga u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... (udio civila, pripadnika oružanih snaga i osoba s nepoznatim statusom) prema podacima Glavnog stožera saniteta Hrvatske vojske prikupljenima do kolovoza 1992. i vladine Komisije za postupanje s osobama zarobljenim u oružanim sukobima u Republici Hrvatskoj prikupljenima do lipnja 1992.

STATUS U RATU	Ubijeni	%	Ranjeni	%	Nestali	%	Zarobljeni	%	Ukupno	%
Civili	1850	48%	5951	30%	3195	40%	1067	23%	12063	33%
Pripadnici oružanih snaga	1967	52%	13940	70%	1747	22%	1544	33%	19198	53%
Nepoznat	0	0%	64	0%	3006	38%	2095	44%	5165	14%
Ukupno	3817	100%	19955	100%	7948	100%	4706	100%	36426	100%

Tablica 17a

Broj ubijenih i ranjenih civila i pripadnika oružanih snaga u agresiji na Republiku Hrvatsku 1991... prema evidenciji GSSHV do kolovoza 1992.

STATUS U RATU	UBIJENI	%	RANJENI	%	UKUPNO	%
CIVILI	1850	48%	5951	30%	7801	33%
PRIPADNICI ORUŽANIH SNAGA	1967	52%	13940	70%	15907	67%
UKUPNO	3817	100%	19891	100%	23708	100%

Tablica 17b

Broj zarobljenih i nestalih civila i pripadnika oružanih snaga u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku 1991... prema evidenciji vladine Komisije za postupanje s osobama zarobljenim u oružanim sukobima u Republici Hrvatskoj prikupljenima do lipnja 1992.

STATUS U RATU	NESTALI	%	ZAROBLJENI	%	UKUPNO	%
CIVILI	3195	65%	1067	41%	4262	56%
PRIPADNICI ORUŽANIH SNAGA	1747	35%	1544	59%	3291	44%
UKUPNO	4942	100%	2611	100%	7553	100%

Za usporedbu broja stradalih civila u agresiji Srbije na Hrvatsku u odnosu prema stradavanju civila u ratovima dvadesetog stoljeća, dajemo tablicu 18

Tablica 18.

Relativni odnos civila i vojnika stradalih u nekim ratovima 20. stoljeća

RAT	POGINULI CIVILI	POGINULI VOJNICI
I. svjetski rat *	5%	95%
II. svjetski rat *	48%	52%
Korejski rat *	84%	16%
Vijetnamski rat *	90%	10%
Rat protiv Hrvatske	48%	52%

*(prema Priručniku za obuku jedinica civilne zaštite, 1976)

Kao što je vidljivo iz tablice 18, za moderne ratove karakterističan je velik broj civilnih žrtava, što je dokaz u prilog Frommovoј tezi o porastu maligne agresije u ratovima, s tehnološkim razvojem. Upravo brutalnost stradanja, tj.

instrumentalizacija maligne agresije (Šakić, 1993), a ne sam broj žrtava, glavna je karakteristika stradanja civila u ratu protiv Hrvatske. Tome u prilog govore i opisi stradanja civila navedeni makar i u nepotpunoj kronologiji masakrâ počinjenih tijekom agresije Srbije na Hrvatsku 1991...(vidjeti pregled na str.10-28)

Od 98 mjesta za koja smo analizom dostupnih izvora sakupili podatke o masakrima nad civilnim stanovništvom Republike Hrvatske, u čak 62 (63%) od njih Hrvati su apsolutna većina u narodnosnoj strukturi (prema popisu stanovništva 1991). Ako tom broju dodamo i pet sela u kojima Hrvati imaju relativnu većinu te tri sela (Munije, Ivanovo Selo i Karanac) u kojima Hrvati zajedno s Česima, odnosno Mađarima, predstavljaju apsolutnu, odnosno relativnu većinu, možemo zaključiti da je u 71% sela u kojima su tijekom agresije Srbije na Hrvatsku 1991... izvršeni masakri nad civilnim pučanstvom, nesrpsko stanovništvo većinsko.

U 30 sela Hrvati predstavljaju 90% ili više od ukupne populacije, a udio Srba kreće se od 0 do 10%. Čak u 19 mjesta broj Srba prema popisu 1991 manji je od broja pogubljenih u masakrima u tim mjestima.

U sedam sela prema popisu stanovništva 1991. godine nije živio niti jedan stanovnik srpske narodne pripadnosti. To su:

- Četekovac, u kojem je masakrirano šest civila (općina Slatina);
- Sibić, masakrirano pet civila (općina Petrinja);
- Vaganac, masakrirano osam civila, selo spaljeno (općina Gospić);
- Knez Gorica (općina Karlovac);
- Ladvenjak, masakrirano 17 civila (općina Karlovac);
- Kostrići, masakrirano 16-18 civila (općina H. Kostajnica);
- Podgrađe (općina Vinkovci).

K tome, u još pet sela udio Srba u narodnosnoj strukturi pučanstva, prema popisu iz 1991, iznosi 0% ili u apsolutnim brojkama-jedna ili dvije osobe (Jasenice, Ivanovo Selo, Bukovac Perušićki, Podvozić, Škabrnje).

U ovom kontekstu postavlja se logično pitanje na koji način ove zločine Srbija može opravdati kao "obranu ugroženog srpstva" (vidi Šakić, 1993).

Radi još preciznije i preglednije analize, narodnosni sastav i položaj naselja u kojima su počinjeni masakri nad civilnim stanovništvom prikazani su i kartografski (slike 1, 1a, 1b). Kako iz tehničkih razloga nismo mogli dati potpuni prikaz narodnosne karte Hrvatske po naseljima, prikazana su samo ona naselja s većinskim hrvatskim stanovništvom koja su na dan potpisivanja Sarajevskog sporazuma, 3. siječnja 1992, bila pod okupacijom, a za koja su, također, navedeni opisi stradanja u nekom od analiziranih izvora (usporedi s pregledom na str. 10-28).

Na slici 1 data je karta cijele Hrvatske. Na njoj su obilježena područja s većinskim hrvatskim stanovništvom i navedena mjesta u kojima su tijekom agresije Srbije na Hrvatsku izvršeni masakri nad civilnim osobama, dok su na slikama 1a i 1b preciznije prikazana područja istočne Slavonije i Dalmacije.

Slika 1

Okupirana područja Republike Hrvatske na dan 3. siječnja 1992. u kojima su Hrvati činili većinu stanovništva (prema popisu 1991), a u kojima su učinjeni zločini nad civilima

1 BAPSKA, BERAK, BOGDANOVCI,
LOVAS, ŠARENGRAD, TOVARNIK

2 TORDINCI

3 ANTIN

4 DARDA

5 BARANJSKO PETROVO SELO

16 KORLAT, NADIN, ŠKABRNJE

17 BRUŠKA

18 BULIĆ, D. LEPURI

6 KOSTAJNIČKI MAJUR,
KOSTRIČI

7 UNČANI, ZAMLAČA

8 D. BUDIČINA, PECKI, SIBIĆ

9 KRALJEVČANI

10 SKELA

19 ČISTA VELIKA,
PIRAMATOVCI

20 DRINOVCI, IČEVO, KADINA GLAVICA

11 SKAKAVAC

12 KNEZ GORICA,
VUKMANIĆ

13 LIPOVAČA DREŽNIČKA

14 POLJANAK, SABORSKO,
SMOLJANAC, VAGANAC

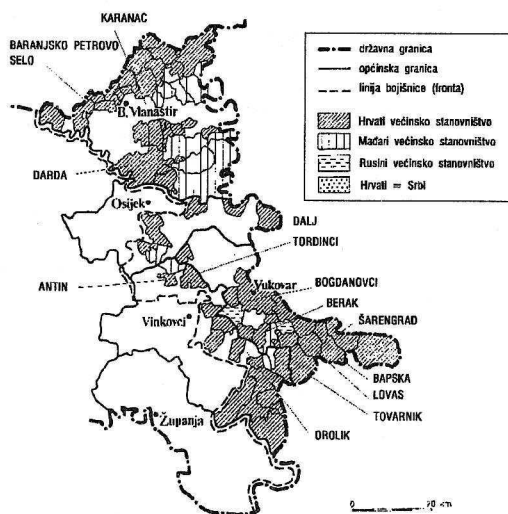
15 JASENICE, KRUŠEVO,
LOVINAC

Autor: N. Pokos

Usporedbom slika 1, 1a i 1b, s pregledom na str. 10-28, vidljivo je da je masakr nad nesrpskim dijelom pučanstva (najčešće Hrvatima) izvršen u mjestima koja se nalaze u potpunom okruženju naselja s većinskim srpskim stanovništvom ili na rubnim dijelovima teritorija prema kojem Srbija ima osvajačke pretenzije i koji su još okupirani.

Slika 1a

Okupirana naselja s nesrpskom većinom u Baranji i istočnoj Slavoniji (prema popisu 1991) u kojima su učinjeni zločini nad civilima

S istih područja na eksodus su prisiljene stotine tisuća Hrvata (Šakić, Raboteg-Šarić, Brajša-Žganec, 1993)⁴. Najveći broj onih koji su ostali (ili se vraćali tek da nahrane stoku!) mi bilježimo u ovoj tragičnoj kronologiji. Iz kronologije je vidljivo da su u nekim mjestima (Kruševo, Skela, Donja Budičina, Tovarnik, Bogdanovci, Saborsko, Škabrnje, Ervenik, Pirmatovci, Bruška) zločini

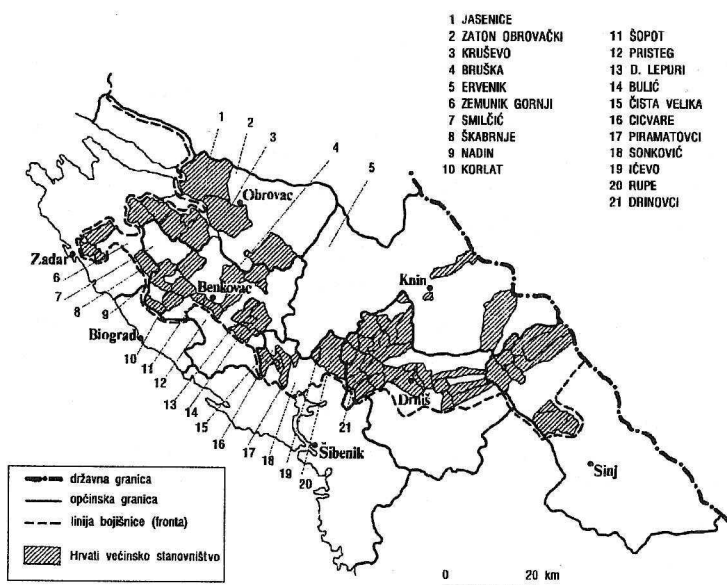
4

Rad je bio dostupan u rukopisu.

izvršeni nekoliko puta. Bez obzira na to da li se radi o povremenim "upadima" u selo ili o višemjesečnoj agresiji na ta mjesta, i taj podatak govori da je namjera napadača bila istrijebiti ili istjerati nesrpsko, a u najvećoj mjeri hrvatsko stanovništvo s tih područja.

Slika 1b

Okupirana naselja s hrvatskom većinom u Dalmaciji (prema popisu 1991) u kojima su su učinjeni zločini nad civilima (linija bojišnice na dan 3. siječnja 1991)

Već je navedeno da je udio civila u ukupnom broju poginulih u agresiji Srbije na Hrvatsku 1991... prema službenoj evidenciji, čak 48% te da postoje indicije da je u konačnoj bilanci on još veći. Procjene o broju stradalih civila u masakrima (vidi pregled na str 10-28) nadilaze čak i ukupan broj poginulih civila evidentiranih do kolovoza 1992. Budući da su, dakle, civili najčešće žrtve masakra te da su zločini počinjeni na hrvatskom teritoriju na koji Srbija ima osvajačke pretenzije, masakr, dakle, nije moguće gledati kao slučajan, nekontroliran, neobjašnjiv produkt određenih (teških) uvjeta ratovanja, za koji

"nitko nije odgovoran" i koji "nitko nije htio", za koji se krivnja baca na "nestabilnog" pojedinca ili "poludjeli narod". U kontekstu predočenih činjenica, jasno je da je riječ o strategiji istrebljenja jedne grupe – naroda odnosno jednog njegovog dijela, na određenom teritoriju, što je, prema međunarodnim konvencijama nazvano genocidom.

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Cilj ovoga rada bio je pokazati da su zločini počinjeni nad civilnim stanovništvom u agresiji Srbije na Republiku Hrvatsku bili instrumentalizirani, planirani čin genocida.

Budući da je činjenica u znanosti temelj zaključivanja, u najvećem dijelu rada prepustili smo upravo činjenicama da govore same za sebe. Zbog toga su i podaci u prikazu tek djelomično sistematizirani. Zločin je samo stavljen u demografsko-zemljopisni kontekst. Zato je ovaj rad jedan od onih koji, dok ga čitamo, djeluje kao nešto "što sam ionako već znao". To je, uostalom, i moguće. Međutim, iskustvo stečeno u prikupljanju i obradi podataka ovoga tipa govori nam da je zaista najteže (i najrjeđe) podatke pametno arhivirati, očistiti ih od vlastitih kontaminacija i sačuvati ih kao dokument.

Kao što je navedeno u uvodu ovog rada, genocid predstavlja potpuno ili djelomično uništenje neke grupe (religijske, rasne, etničke ili političke). Primjeri zločina počinjeni na teritoriju Hrvatske gdje je jedini kriterij u "odabiru" žrtava bila njihova grupna pripadnost – pripadnost hrvatskom narodu (u manjem broju slučajeva taj se kriterij proširivao i na ostalo nesrpsko stanovništvo), argument su tezi da je genocid dio ratne strategije Srbije u agresiji na Republiku Hrvatsku 1991...

LITERATURA

Berkowitz, L.: *Aggression*, McGraw-Hill, Inc., New York, 1993.

International Law, West Publishing Co, St. Paul, 1987.

Kuper, L.: *Theories of Genocide, Ethnic and Racial Studies*, 4 (3), 320-333. (Teorije genocida, u: Treći program hrvatskog radija, *Hrvatski radio*, 38, 1993)

Staub, E.: *The Roots of Evil*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

Stotinu svjedočanstava, ur: Ljerka Fulgosi, Vlasta Vince-Ribarić, Društvo hrvatskih intelektualki, Institut za primijenjena društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb (u tisku)

Priručnik za obuku jedinica civilne zaštite, RSNO, Zagreb, 1976.

Adorno, Jaerish: *Bilješke o socijalnom konfliktu danas*, u: Sociološka Hrestomatija, Zagreb, 1990.

Šakić, V.: Opći okvir proučavanja srpske agresije na Hrvatsku 1991... , *Društvena istraživanja* 4-5 (1993), 217-245.,

Šakić, V., Raboteg-Šarić, Z., Brajša-Žganec, A.: Uzroci progonstva i obilježja hrvatskih prognanika u kontekstu izbjegličkog problema u svijetu, *Društvena istraživanja* 4-5 (1993), 383-405.

WAR CRIME AND GENOCIDE IN 1991 SERBIAN AGGRESSION AGAINST THE REPUBLIC OF CROATIA

Vlado Šakić, Slavenka Sedlar, Anka Tojčić

Institute for Applied Social Research
University of Zagreb, Zagreb

The extremely cruel sufferings of the civilian population in Serbia's armed aggression against Croatia in 1991, (according to still incomplete data the proportion of civilian casualties in the massacres with regard to the total number of civilians killed is 61%), as well as the fact that the crimes were committed on Croatian territory towards which Serbia has territorial claims - are the basis of our argument that genocide is part of the Serbian war strategy. The relevant sources of information used in the paper were government institution records (the Medical Corps Headquarters of the Croatian Army and the Commission for Dealing With Prisoners of War), Croatian newspapers (from May 2nd 1991 through March 1993), a small number of medical publications (Croatian Medical Journal, War Supplement 1 and 2) and *Mass Killing and Genocide in Croatia 1991/92* published by the Croatian University Publishing House). Information presented in the text regarding the number of casualties is not an accurate image of the current situation, which was not our intention in the first place, but a documented and scientifically argued illustration of the suffering of the Croatian people in the period of the fiercest Serbian aggression against those Croatian territories the Serbs wanted to conquer and submit to ethnical cleansing. The arguments presented in this paper, although incomplete due to justifiable reasons, are deemed as sufficient evidence that an attempt has been made at exterminating one group - nation, or, a part of it within a certain territory, and this has been qualified by international conventions as genocide.

KRIEGS- UND GENOZIDVERBRECHEN BEI DER AGGRESSION SERBIENS AUF DIE REPUBLIK KROATIEN 1991...

Vlado Šakić, Slavenka Sedlar, Anka Tojčić

Institut für die angewandten Gesellschaftsforschungen
Universität in Zagreb, Zagreb

Sowohl die äusserst brutale Tötung der Zivilbevölkerung im Angriffskrieg Serbiens gegen die Republik Kroatien 1991 (laut den noch nicht vollständigen Angaben beträgt der Anteil der getöteten Zivilisten im Gemetzel im Verhältnis zur Gesamtzahl der getöteten Zivilisten 61%) als auch die Tatsache, dass die Verbrechen auf den kroatischen Gebieten, auf die Serbien Ansprüche erhebt, verübt worden sind, begründen unsere These, dass das Genozid ein Teil der serbischen Kriegsstrategie ist. Bei der Arbeit sind die Evidenz der Regierungsinstitutionen (das Sanitätskorps der kroatischen Armee und die Kommission für die Behandlung der Kriegsgefangener) und die kroatische Presse (vom 2. Mai 1991 bis zum März 1993) und einige Medizinveröffentlichungen (Croatian Medical Journal, War Supplement 1 und 2) und die Ausgabe des kroatischen Universitätsverlags (Mass Killing and Genocide in Croatia 1991/92) als die relevante Angabenquelle verwendet worden. Die angeführten Angaben über die getöteten Personen stellen kein genaues quantitatives Abbild der jetzigen Zustände dar, was wir auch nicht beabsichtigt haben, sondern sie sind eine dokumentierte und wissenschaftlich argumentierte Illustration von der Tötung der kroatischen Bevölkerung im Zeitraum der stärksten Kampfhandlungen Serbiens in einigen kroatischen Gebieten, die man erborn und ethnisch säubern wollte.